

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA EKONOMICKÁ

Bakalářská práce

Státní rozpočet a inflace: dopady

Government Budget and Inflation: Impact

Lucie Šlehoferová

Plzeň 2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

„Státní rozpočet a inflace: dopady“

vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího bakalářské práce za použití pramenů uvedených v příložené bibliografii.

Plzeň dne 15. dubna 2024

v. r. *Lucie Šlehoferová*

Zásady pro vypracování práce

1. Zpracujte teoretická východiska k problematice státního rozpočtu a inflace.
2. Analyzujte vývoj státních rozpočtů ve vybraných státech s ohledem na inflaci.
3. Proveďte vyhodnocení dopadu inflace na vybrané státní rozpočty.
4. Shrňte řešenou problematiku.

Studijní program

Podniková ekonomika a management

Poděkování

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu bakalářské práce Ing. Mgr. Janu Pokornému za jeho trpělivost a vstřícnost při psaní této práce.

Obsah

Úvod	5
1 Cíl a metodika	6
2 Teoretická část	7
2.1 Inlace	7
2.2 Inlace dle příčin	12
2.3 Formování očekávání inflace	15
2.4 Měření inflace	16
2.5 Veřejné rozpočty	19
2.6 Státní rozpočet	20
2.7 Dopady inflace na státní rozpočet.....	21
3 Praktická část.....	23
3.1 Pearsonův koeficient lineární korelace	27
3.2 Vliv faktorů na výdaje a příjmy ve vybraných zemích.....	32
3.3 Shrnutí.....	43
Závěr	45
Seznam použitých zdrojů	47
Seznam tabulek	49
Seznam obrázků.....	50
Abstrakt	
Abstract	

Úvod

Státní rozpočet a inflace představují dva klíčové prvky ekonomického systému každé země, jejichž vzájemný vztah má významný dopad na celkovou ekonomickou stabilitu, prosperitu a životní úroveň obyvatelstva. Zatímco státní rozpočet slouží jako plán alokace veřejných finančních prostředků na různé veřejné výdaje a investice, inflace označuje růst cenové hladiny, který má zásadní vliv na kupní sílu peněz a celkovou ekonomickou aktivitu.

Studium vztahu mezi státním rozpočtem a inflací je důležité pro porozumění fungování ekonomiky a pro navrhování efektivních politik a opatření ke zlepšení ekonomické situace. Tato bakalářská práce se zaměřuje na analýzu tohoto vztahu a jeho dopadů na vybrané státní rozpočty.

První část práce se bude věnovat teoretickým východiskům, kde budou definovány pojmy inflace, deflace, stagflace a slumpflace. Dále bude řešena míra inflace, která se člení na mírnou, pádivou a hyperinflaci. Také bude zkoumán proces formování inflačních očekávání a metody měření inflace. Práce bude dále zaměřena na definici a funkce veřejných rozpočtů. Pro pochopení praktické části bakalářské práce je klíčové porozumět těmto teoretickým pojmům. Jsou základem pro interpretaci a analýzu dat, která bude v práci použita.

Druhá část práce představuje praktickou analýzu vývoje státních rozpočtů a inflace ve vybraných zemích, včetně České republiky, Irsku, Nizozemska, Portugalska a Švédska. Prostřednictvím statistických analýz a regresních modelů bude sledován vliv inflace na jednotlivé složky státních rozpočtů a ekonomické výsledky těchto zemí.

Praktická část práce bude využívat metody statistické analýzy a empirického výzkumu k objektivnímu zhodnocení vztahu mezi inflací a státními rozpočty. Výsledky této analýzy poskytnou ucelený pohled na dopady inflace na veřejné finance a ekonomický vývoj v jednotlivých zemích, což může přispět k lepšímu porozumění ekonomických mechanismů a podpořit informovaná rozhodnutí v oblasti ekonomické politiky a správy veřejných financí.

Závěrem je provedeno shrnutí hlavních zjištění této práce.

1 Cíl a metodika

Cílem této bakalářské práce je zhodnotit vztah mezi státním rozpočtem a inflací. Konkrétně se práce zaměřuje na:

- analýzu teoretických východisek týkajících se státního rozpočtu a inflace,
- zkoumání vývoje státních rozpočtů ve vybraných zemích a jejich vztahu k inflačnímu prostředí,
- hodnocení dopadů inflace na státní rozpočty, včetně jejich důsledků na daňové příjmy, veřejné výdaje a veřejný dluh.

Pro získání dat budou využity primární a sekundární zdroje informací.

Primární zdroje dat zahrnují Eurostat (2024). Tyto zdroje poskytují aktuální informace o vývoji státních rozpočtů, míry inflace a dalších ekonomických ukazatelů v jednotlivých zemích. Sekundární zdroje dat budou zahrnovat odborné články, knihy a akademické publikace, které poskytují rozsáhlý kontext a analýzu vztahu mezi státním rozpočtem a inflací.

Vzhledem k tomu dojde k využití metody literární rešerše pro stanovení teoretických východisek, tedy bude docházet k představení základních pojmů jako je inflace a státní rozpočet.

Dále bude provedena analýza vývoje daných států, včetně časové a prostorové komparace. Vzhledem k využití dat z Eurostatu (2024) budou pro analýzu dat použity statistické metody jako je Pearsonův koeficient lineární korelace a regresní analýza. Tyto metody umožní identifikovat a kvantifikovat vztah mezi státním rozpočtem a inflací. Kombinace těchto dat a metod umožní hlubší porozumění dynamiky mezi státním rozpočtem a inflací a jejich dopadů na ekonomiku a veřejné finance.

Závěrem je provedeno shrnutí hlavních empirických zjištění v rámci metody syntézy a je provedeno porovnání s výsledky Mihaljka (2023).

2 Teoretická část

Teoretická část je zaměřena na základní pojmy spojené s inflací a jejími důsledky na ekonomiku a veřejné finance. Zabývá se klíčovými pojmy spojené s inflací, jako jsou různé typy inflace, inflační očekávání, příčiny inflace a měření inflace. Dále se zaměřuje na veřejné rozpočty, rozpočtovou soustavu a státní rozpočet. Tato teoretická část poskytuje základ pro pochopení praktické části bakalářské práce.

2.1 Inflace

Inflace je obecně definována jako projev ekonomické nerovnováhy. Znakem je růst cenové hladiny, v důsledku toho dochází k oslabení kupní síly peněz. Inflace snižuje množství zboží a služeb, které si lze pořídit za určitou peněžní jednotku. Když inflace spotřebitelských cen šíří do ekonomiky, spotřebitel potřebuje stále více jednotek měny na nákup stejného koše zboží a služeb, což způsobuje ztrátu kupní síly. (Jurečka a kol., 2022)

Vencl (2019) uvádí, že pokles inflace je známý jako deflace, zatímco dlouhodobý pokles cen ve většině ekonomiky označujeme jako deflaci.

Deflace je opak inflace, ale to neznamená, že má pozitivní dopad na ekonomiku. Tento jev vzniká, když hodnota inflace klesá na zápornou úroveň, což vede k růstu kupní síly peněz a poklesu cenové hladiny zboží a služeb.

Existuje několik faktorů, které mohou přispět k tomuto poklesu cenových hladin. Jedním z nich je snížení nákladů na výrobu, jako je například ropa nebo plyn, a zároveň zvýšení produktivity výrobních faktorů. Tento dvojí pohyb může vytvářet tlak na snižování cen a přispívat k deflaci. Další z příčin může být nedostatečná agregátní poptávka či nabídka. (Vencl, 2019)

Dále je možné hodnotit dopad v krátkém období, kdy dle Vencla (2019) deflace zahrnuje několik významných jevů. Dochází k snížení cen komodit, což vyvolává zvýšený zájem soukromého i firemního sektoru o nákupy. Tento trend může být spojen s vytvářením nových pracovních míst a celkovým povzbuzením ekonomiky.

Naopak, v dlouhém období deflace má značné důsledky. Snížení cen všech statků zahrnuje nižší tržby firem a snižování mezd. S tím souvisí snižování nákladů a růst nezaměstnanosti, což vede k poklesu investic. Růst státního dluhu představuje další

výzvu, a nakonec, obecný nominální ekonomický pokles se stává dominantním trendem. (Vencl, 2019)

Stagflace, spojení slov ekonomické stagnace a inflace, popisuje ekonomický stav, kdy současně narůstá inflace a snižuje se nabídka zboží a pracovních příležitostí, což vede ke zvýšení nezaměstnanosti. Tento dvojitý tlak má za následek pokles příjmů domácností a firem, což způsobuje omezení jejich spotřeby a investic. Tím se ještě více prohlubuje ekonomická stagnace a ztěžuje se obnova hospodářského růstu.

Prvním faktorem, který může vést k stagflaci, je externí dodávkový šok. Tento termín se poprvé začal používat v 70. letech 20. století během ropné krize, kdy vlády bojovaly s problémy bez valného úspěchu. Snažily se řešit vysokou nezaměstnanost a udržet ji pod úrovní ovlivněnou stavem ekonomiky, což však odhalilo rizika spojená s nadměrnou závislostí na dovozu energií.

Druhou možnou příčinou stagflace může být problematická makroekonomická politika vlády a bank. Dnes by takovou situaci mohly vyvolat agresivní měnové intervence ze strany centrálních bank, což by mohlo vést k nekontrolovanému růstu peněžní zásoby a následné hyperinflaci. (Hrubošová, 2024)

Slumpflace představuje ještě nebezpečnější kombinaci, kdy ceny rostou, ale zároveň dochází k poklesu produkce. Tato situace signalizuje vážné problémy v ekonomice, kde nedostatek produktivity a rostoucí ceny společně vedou k obzvláště obtížným podmínkám pro domácnosti, firmy a celý hospodářský systém. (Komárek & Komárková, 2022)

Míra inflace

Mírná inflace představuje stabilní a pomalý růst cenové hladiny, který je předvídatelný a obvykle se pohybuje v jednociferných ročních procentech. Tento jev vytváří podmínky pro důvěru v měnu, protože lidé mohou očekávat, že si svou hodnotu udrží i v dlouhodobém horizontu. Díky této stabilitě jsou lidé ochotni uzavírat dlouhodobé smlouvy a plánovat své finanční záležitosti s jistotou, že relativní ceny zboží a služeb zůstanou v rozumných mezích. Mírná inflace je také považována za příznivý stav, který přispívá k ekonomickému růstu a stabilitě. (Samuelson & Nordhaus, 2009)

Jurečka a kol. (2022) uvádí, že tento typ inflace se vyskytuje po delší dobu a pohybuje se stabilním tempem, často v jednociferných hodnotách, tedy do 10 %. Méně často se

nazývá mírnou inflací ta, která nepřesahuje tempo růstu produktu (HDP). Pokud růst cen převyšuje růst produktu, hovoříme již o pádivé inflaci.

V případě **pádivé inflace**, kdy se rychlost zvyšování cen pohybuje od 10 do 100 %, dochází k dramatickému nárůstu cen, které převyšuje tempo růstu produktivity ekonomiky. Tento rychlý nárůst cen vede k postupné ztrátě kupní síly peněz, což má závažné dopady na ekonomiku a společnost jako celek. Lidé reagují na tuto situaci snížením své důvěry v domácí měnu, protože si uvědomují, že peníze, které dnes mají, mohou zítra ztratit velkou část své hodnoty. (Jurečka a kol., 2022)

Jedním z důsledků pádivé inflace je i změna ve způsobu, jakým lidé nakládají s penězi. S postupnou devalvaci domácí měny a rychlým růstem cen začínají lidé minimalizovat své držení hotovosti a hledají alternativní způsoby uchování hodnoty svých finančních prostředků, například investicemi do reálných aktiv, komodit nebo cizích měn.

Inflace také začíná hrát roli při vyjednávání obchodních smluv. Při vysokých úrovních se může objevit jev nazývaný dolarizace, kdy lidé začínají upřednostňovat cizí měnu a opouštějí domácí měnu, protože cizí měna se pro ně stává stabilnější a důvěryhodnější. Tento jev může mít vážné důsledky pro měnovou politiku země. (Levy Yeyati, 2021)

Hyperinflace je katastrofickým jevem, kdy ekonomika čelí extrémnímu a neudržitelnému růstu cen. Tento stav se projevuje inflačními mírami dosahujícími milionů nebo dokonce bilionů procent ročně. Ekonomiky postižené hyperinflací čelí závažným dopadům, které mohou způsobit rozsáhlé ekonomické a sociální nepokoje. Charakteristiky hyperinflace zahrnují rychlý a nepředvídatelný růst cen, ztrátu hodnoty měny, zvýšenou ekonomickou nejistotu a sociální nestabilitu.

Příkladem hyperinflace je situace v americké Konfederaci během občanské války, kde lidé zažívali chaotické podmínky, kdy ceny stoupaly exponenciálně. Dalším příkladem je hyperinflace, kterou zažila Výmarská republika v Německu ve 20. letech 20. století, kde docházelo k astronomickému nárůstu cen a úplnému znehodnocení měny.

Výzkumy ukazují, že během hyperinflace dochází k masivnímu poklesu reálné hodnoty peněz a destabilizaci ekonomických vztahů. Lidé se snaží zbavit měny kvůli její ztrátě hodnoty, což vede k zmatkům a dezorganizaci hospodářství. Nejen ekonomické, ale také sociální a politické následky hyperinflace jsou značné, což ztěžuje život běžných občanů a může vést k nebezpečným situacím ve společnosti. Hyperinflace je tedy jednou

z nejzávažnějších forem inflace, která může mít devastující dopady na ekonomiku a společnost jako celek. (Samuelson & Nordhaus, 2009)

Jurečka a kol. (2022) k tomu dodávají, že peníze v takové situaci přestávají plnit svou roli a dochází k přechodu na Barterový obchod, tedy k systému výměny zboží a služeb. Výhoda Barterového obchodu spočívá v tom, že umožňuje lidem obchodovat i v situaci, kdy není k dispozici důvěra v měnu, a tudíž v peněžní prostředky.

Inflační očekávání

Inflační očekávání představují neodmyslitelný faktor, ovlivňující chování subjektů trhu, tedy domácností, firem a finančních trhů, s významným dopadem na celkový ekonomický vývoj. Tyto očekávání fungují jako klíčový prvek, formující rozhodovací procesy a následné ekonomické důsledky. Jejich důležitost spočívá nejen ve sledování aktuálního stavu, ale i v aktivním formování a řízení, a to zejména pomocí intervencí centrálních bank.

Často dochází k situaci, kdy jsou inflační očekávání sebenaplňující. To znamená, že pokud ekonomické subjekty předpokládají budoucí zvýšení cen, mohou svým chováním přispět k tomu, aby se tato očekávání stala realitou. Centrální banky se tak snaží nejen sledovat, ale i aktivně formovat inflační očekávání, aby udržely inflaci na žádoucí úrovni.

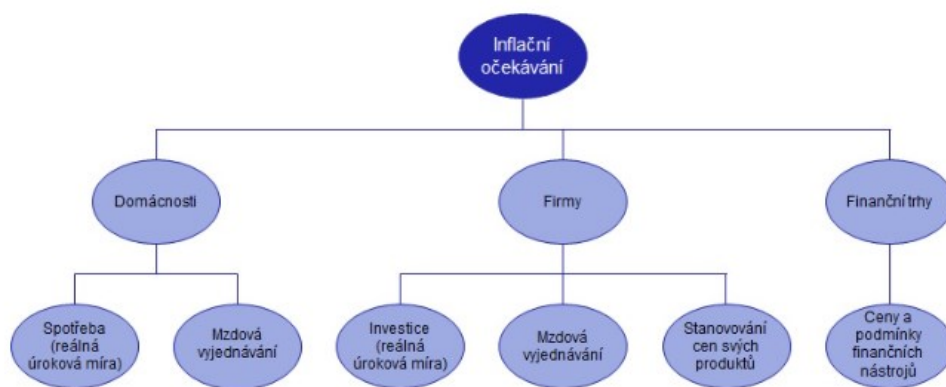
Měření inflačních očekávání představuje výzvu, neboť žádná metoda není zcela dokonalá. Avšak v kombinaci poskytují cenné informace o názorech ekonomických aktérů na budoucí ekonomický vývoj. Tato očekávání ovlivňují klíčové oblasti ekonomiky, včetně spotřeby, investic, mzdových vyjednávání a cenové politiky firem.

V dobách cenové nestability je klíčové brát v potaz inflační očekávání tří hlavních skupin: analytiků finančního trhu, podnikových manažerů a domácností. Analytici finančního trhu obvykle poskytují přesné odhady vývoje inflace. Avšak tato skupina je relativně malá a může ovlivnit vnímání inflačního vývoje pouze omezeně. Podnikoví manažeři mají přímý vliv na cenotvorbu a tím i na inflaci. Jejich inflační očekávání se promítají do cen produktů, což je důležité brát v potaz při formulaci měnové politiky. Inflační očekávání domácností jsou také důležitá, ale často se odlišují a mohou být zkreslena. To může být způsobeno tendencí dávat větší váhu kladným relativním cenovým změnám. Domácnostní inflační očekávání mohou spíše odrážet společenskou náladu než přesné prediktory inflačního vývoje, jak odvozuje člen bankovní rady ČNB, Tomáš Holub. (Drábek, 2023)

V období rostoucí inflace mnoho zemí čelí zvýšeným inflačním očekáváním, což vede k razantním krokům ze strany centrálních bank, směřujícím k udržení inflačních očekávání v souladu s jejich stanovenými cíli. Naopak v jiných zemích se výrazné uvolnění inflačních očekávání momentálně nejeví jako reálná hrozba, což vede k opatrnému přístupu k měnové politice.

Celkově lze konstatovat, že inflační očekávání hrají klíčovou roli v ekonomickém vývoji. Jejich pečlivé monitorování a aktivní formování jsou nezbytné pro dosažení stability cen a celkového blahobytu společnosti. (Molnár, 2022)

Obr. 1: Inflační očekávání dle subjektů

Zdroj: Molnár (2022)

Na obr. 1 lze vidět strukturu inflačních očekávání dle členění subjektů, kterými jsou domácnosti, firmy a finanční trhy.

První oblastí jsou domácnosti, které mají vliv na ekonomiku prostřednictvím své spotřeby a svých příjmů. Jejich inflační očekávání jsou tak formována reálnou úrokovou mírou a očekáváním v rámci mzdových vyjednávání.

Uvedená reálná úroková míra je důležitým faktorem, který ovlivňuje ekonomické rozhodování, a tento koncept byl důležitým prvkem v Keynesově teorii ekonomického růstu a investic. Keynes zdůraznil význam úrokových sazeb při rozhodování o držení peněz a investicích, což může ovlivnit inflační očekávání domácností. (Jahan, Mahmud & Papageorgiou, 2014)

Druhou oblastí jsou firmy, které ovlivňují ekonomiku prostřednictvím svých investic, na což má významný vliv opět reálná úroková míra, kdy podniky volí z možných alternativ na základě tří parametrů, kterými jsou výnosnost, likvidita a riziko (Hrdý & Krechovská,

2016), dalším příčinnými jevy jsou mzdová vyjednávání, neboť se jedná o jeden ze vstupů, který má vliv na další příčinu, kterou jsou ceny výrobků a služeb. Ceny pak ovlivňují přímo tržby a výnosnost firmy.

Třetí oblastí jsou finanční trhy, které ovlivňují alokaci kapitálu a cenové úrovně v ekonomice. Inflační očekávání na finančních trzích jsou patrná v cenách finančních nástrojů a podmínkách finančních produktů.

Na základě posledního vývoje je nejvíce patrný vliv vkladových účtů, v případě domácností lze hovořit o spořicíh účtech, kde došlo k výraznému nárůstu úrokové sazby, což vedlo k většímu využívání tohoto nástroje peněžního trhu (Česká národní banka, 2024; Český statistický úřad, 2024). Došlo tak k odsunu současné spotřeby, což vedlo ke snížení agregátní poptávky, a tudíž ke snižování tlaku na inflaci. V současném období dochází ke snižování úrokových měr ve snaze stimulovat ekonomický růst skrze zvýšení agregátní poptávky.

2.2 Inlace dle příčin

Inlace může být klasifikována podle svých příčin do tří hlavních typů na inflaci poptávkovou, nabídkovou a setrvačnou. Tato klasifikace poskytuje užitečný rámec pro porozumění různým mechanismům, které stojí za růstem cenové hladiny v ekonomice a úzce souvisí s výše uvedenými inflačními očekáváními.

Poptávková inflace

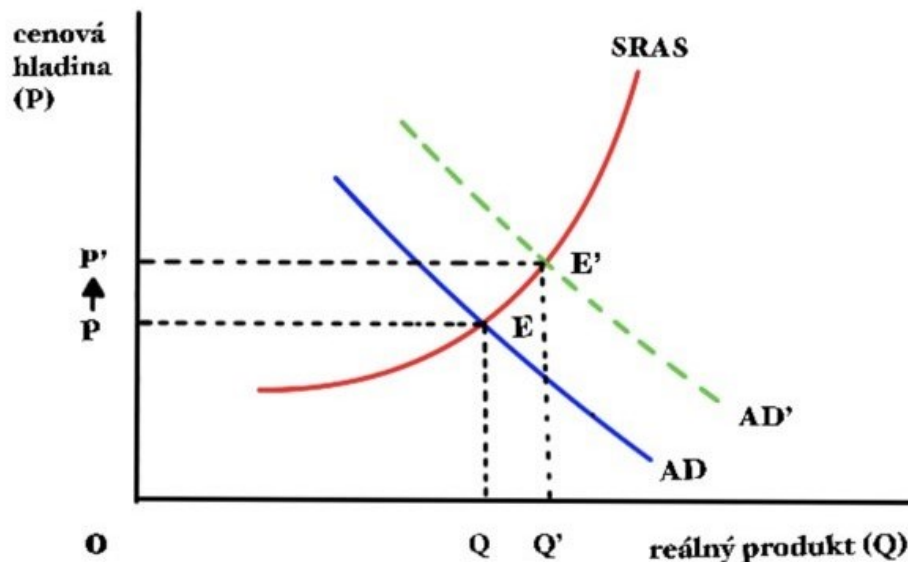
Poptávková inflace je způsobena převahou agregátní poptávky nad agregátní nabídkou. Situace nastává, když domácnosti, firmy, vláda a zahraniční subjekty vyjadřují zájem o spotřebu většího množství produktů, než kolik ekonomika při stávajících cenách dokáže produkovat. (Jurečka a kol., 2022)

Vzniklá mezera mezi poptávkou a nabídkou může být eliminována zvýšením nabídky nebo zvýšením cen, což zachycuje obr. 2, kdy se poptávka AD dostává na úroveň AD' a dochází k vyššímu nárůstu ceny (z úrovně P na úroveň P'), než růstu množství (z úrovně Q na Q'). Zvyšování cen je obvykle preferovanou reakcí, protože zvyšování nabídky je z hlediska krátkodobých opatření náročnější. Je to kvůli časové náročnosti a potřebě investovat do rozšíření výrobních kapacit.

Růst cen následně snižuje kupní sílu spotřebitelů a tím přivádí reálnou poptávku do rovnováhy s nabídkou. Tento proces může mít negativní dopady na ekonomiku, jako je

pokles spotřeby, omezení investic, což vedeno ke snížení ekonomického růstu. Následně je třeba provést opatření, která pomohou obnovit rovnováhu mezi poptávkou a nabídkou tak, aby se stabilizovala cenová hladina a zachovala se udržitelnost ekonomiky. (Jurečka a kol., 2022)

Obr. 2: Poptávková inflace

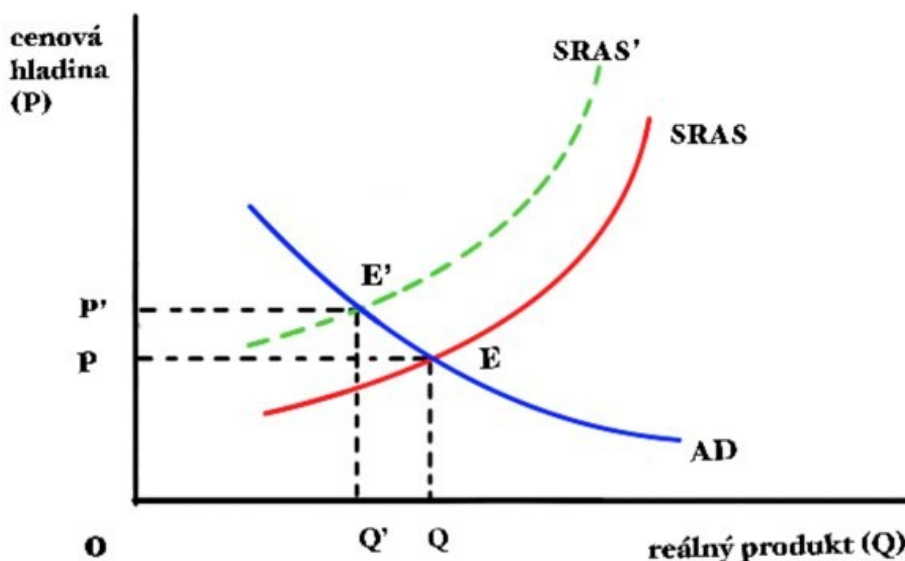
Zdroj: vlastní zpracování dle Jurečka, V. Macháček, M., a kol. (2022), 2024

Nabídková inflace

Nabídková inflace vzniká na straně nabídky a je způsobena zvyšováním cen vstupů do výroby, což zahrnuje náklady na pracovní sílu, kapitál či přírodní zdroje. Když tyto náklady rostou, výrobci přenesou tyto náklady na spotřebitele formou zvyšování cen svých výrobků. Tento proces způsobuje nárůst cenové hladiny v ekonomice, a proto je nabídková inflace někdy označována jako "inflace tlačena náklady". Tento typ inflace může mít negativní dopad na kupní sílu spotřebitelů a může vést k poklesu spotřeby a ekonomické nejistotě. (Jurečka a kol., 2022)

Obr. 3 znázorňuje tuto situaci, protože obsahuje krátkodobou nabídku (SRAS), která se střetává s agregátní poptávkou (AD). Pod vlivem změn na straně nabídky, tím může být zvyšování ceny vstupů, např. zvýšení ceny pracovní síly, dochází ke změně krátkodobé nabídky na úroveň SRAS', čímž následně dojde ke zvýšení ceny (z úrovně P na úroveň P') a ke snížení reálného produktu (pohyb z úrovně Q na Q'). Je tak vytvořen nový rovnovážný bod (E') na vyšší cenové hladině. Protiopatření může být zvýšení kapacit ekonomiky, avšak zde je časová náročnost takového opatření.

Obr. 3: Nabídková inflace

Zdroj: vlastní zpracování dle Jurečka a kol. (2022), 2024

Setrvačná inflace

Vznik setrvačné inflace pramení z charakteristického rysu inflace, kterým je tendence pokračovat nezměněným tempem i poté, kdy již původní příčiny inflace nejsou přítomny. Tento jev může být spojen s Keynesovými motivy držby peněz, které ovlivňují chování spotřebitelů a investorů. (Jahan, Mahmud & Papageorgiou, 2014)

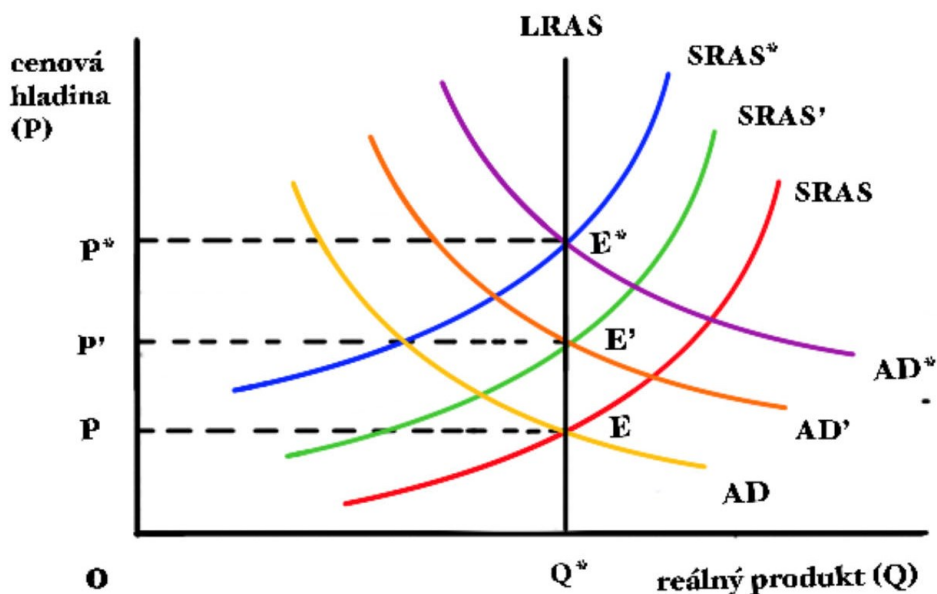
Setrvačná inflace může mít negativní dopady na ekonomiku, neboť podkopává důvěru spotřebitelů a investorů v měnu a ekonomický systém. Spotřebitelé mohou začít více vydávat finanční prostředky v obavách z dalšího zvyšování cen, což může vést ke zvýšení inflačního tlaku. Investoři mohou hledat alternativní způsoby investování svých prostředků, což může mít negativní dopad na finanční stabilitu a růst ekonomiky.

Je důležité, aby centrální banky a vlády včas a efektivně reagovaly na setrvačnou inflaci pomocí vhodných nástrojů měnové a fiskální politiky. To může zahrnovat zvýšení úrokových sazeb, omezování peněžního zásobování a implementaci opatření k podpoře růstu produktivity a konkurenceschopnosti ekonomiky. (Jurečka a kol., 2022)

Tento přístup odkazuje na Keynesovy motivy držby peněz, kde efektivní regulace měnových a fiskálních politik může hrát klíčovou roli v omezování negativních dopadů setrvačné inflace a udržení ekonomiky na stabilní cestě růstu a prosperity. (Jahan, Mahmud & Papageorgiou, 2014)

Smrčková (2010) k tomu dodává, že příčiny jsou v podstatě psychologické, inflaci ovlivňuje to, co si o ní lidé myslí a jak ji vnímají.

Obr. 4: Setrvačná inflace

Zdroj: vlastní zpracování dle Jurečka, V. Macháček, M., a kol. (2022), 2024

Obr. 4 zobrazuje vývoj setrvačné inflace a zahrnuje křivky krátkodobé agregátní nabídky (SRAS, SRAS', SRAS*), dlouhodobé agregátní nabídky (LRAS) a agregátní poptávky (AD, AD', AD*).

Původní rovnovážný stav je na úrovni E, kde se střetává krátkodobá nabídka SRAS a poptávka, a to na úrovni dlouhodobé nabídky. S ohledem na očekávání inflační míry dochází ke zvýšení krátkodobé nabídky na úroveň SRAS', avšak mimo dlouhodobou nabídku, dochází tak ke zvýšení ceny a produktu, na což reaguje strana poptávky zvýšením na úroveň AD', kdy rovnováha nastává v bodě E'. Tím dochází opět k dalším posunům, a to na SRAS* a AD*.

Jak je patrné, tak dlouhodobá agregátní nabídka zůstává na úrovni potenciálního reálného produktu, pouze dochází ke změně ceny z P až na úroveň P*.

2.3 Formování očekávání inflace

Důležitou součástí inflace a jejího vývoje jsou očekávání subjektů na trhu. V rámci teoretické analýzy je možné podle Macha (2001) definovat dva přístupy k formování očekávané inflace, jedná se o:

- adaptivní přístup a
- racionální přístup.

Adaptivní metoda predikce ekonomických proměnných, včetně inflace, spočívá v tom, že lidé revidují svá očekávání na základě minulých hodnot a nedávných změn. Jinými slovy, pokud se skutečná hodnota dané proměnné liší od očekávané hodnoty, lidé přizpůsobí svá očekávání tak, aby lépe odpovídala nedávnému vývoji této proměnné. Očekávaná inflace může být odhadnuta jako vážený průměr minulých hodnot inflace a inflace očekávané v minulých obdobích.

Racionální formování očekávání se zakládá na všech dostupných informacích, včetně ekonomických modelů a znalostí o fungování trhu. Lidé při tvorbě svých očekávání zohledňují veškeré relevantní informace a analyzují je, aby učinili nejlepší možné odhady budoucích událostí. Například v případě inflace by lidé při racionálním formování očekávání brali v úvahu dopady monetární expanze na cenovou hladinu a ostatní faktory ovlivňující inflaci.

Proces růstu produkce za předpokladu racionálního formování očekávání inflace se formuje na základě veškerých relevantních informací. Kdyby došlo k zvýšení agregátní poptávky v důsledku růstu nabídky reálných peněžních zůstatků, ekonomické subjekty by okamžitě reagovaly zvyšováním cen a mezd v souladu s teoreticky očekávanými dopady na cenovou hladinu a náklady produkce. (Mach, 2001)

2.4 Měření inflace

Pro sledování vývoje cenové hladiny se často využívají cenové indexy, které poskytují důležité informace o změnách cen v ekonomice. Mezi nejčastěji používané typy cenových indexů patří index spotřebitelských cen a implicitní cenový deflátor.

Index spotřebitelských cen

Index spotřebitelských cen se značí zkratkou CPI (Consumer Price Index). Tento index ukazuje změnu cen výrobků a služeb, které kupují domácnosti. Tento index porovnává náklady na nákup daného spotřebního koše ve dvou srovnávacích obdobích.

Výdaje nutné k zakoupení daného spotřebního koše v daném roce jsou porovnávány s výdaji na tentýž koš v roce základním, který lze rovněž označit jako rok výchozí, což je důležité především pro dlouhodobý vývoj indexu.

Index spotřebitelských cen se počítá dle vzorce:

$$CPI = \frac{\text{hodnota daného spotřebního koše v cenách běžného roku}}{\text{hodnota daného spotřebního koše v cenách základního období}} \times 100 \quad (1)$$

Pokud výsledná hodnota přesáhne 100, znamená to, že došlo ke zvýšení cenové hladiny a že tedy probíhá inflace. (Jurečka a kol., 2022)

Index spotřebitelských cen se může počítat rovněž jako vážený aritmetický průměr změn cen jednotlivých oddílů ve spotřebním koši:

$$CPI = \frac{\sum \frac{p_t}{p_0} \times p_0 q_0}{\sum p_0 q_0} \times 100 \quad (2)$$

Vzorec používá proměnnou p_t pro cenu služby nebo výrobku v aktuálním sledovaném období, p_0 pro cenu téže služby nebo výrobku v základním období a $p_0 q_0$ je pevná váha spotřebního koše založená na vahách základního období. Význam vzorce je přepočítat složení spotřebního koše na aktuální ceny.

Spotřební koš je založen na průměrné spotřebě domácností, a to na základě dat shromážděných národním statistickým úřadem. Jednotlivé výdaje mají různou váhu, která odpovídá podílu daného typu výdaje na celkovém spotřebním koši. Tato váha zároveň odráží ekonomický význam daného typu výdaje ve spotřebě průměrné domácnosti. (Soukup, 2022)

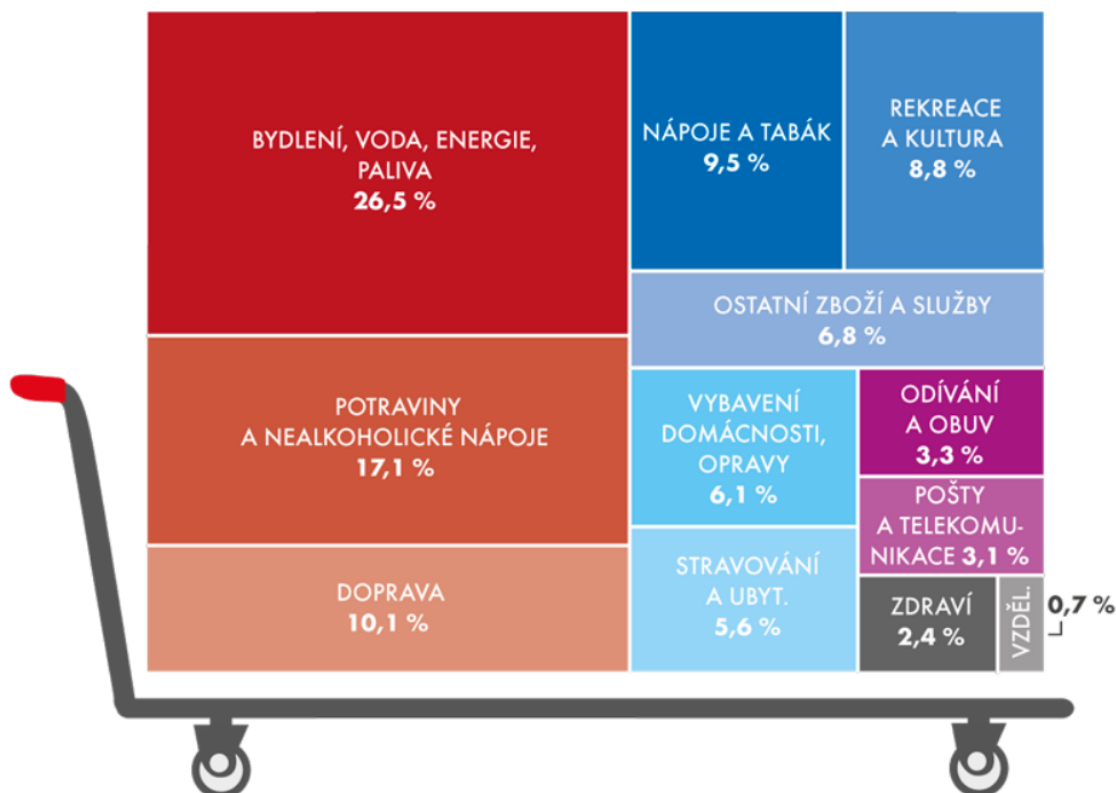
Sestavování spotřebního koše vychází z detailního průzkumu provedeného statistickým úřadem. V České republice tento koš zahrnuje dvanáct různých kategorií, v nichž se agreguje více než čtyři stovky konkrétních položek, jak zachycuje i obr. 5. Každá z těchto položek představuje širokou škálu výrobků a služeb, které spotřebitelé běžně nakupují. (Komárek & Komárková, 2022)

Pro účely zachování aktuálnosti a relevance se úpravy spotřebního koše provádějí obvykle jednou ročně. Během zbývajících období zůstávají váhy jednotlivých položek neměnné, což určuje podíl každého výrobku či služby na celkové spotřebě průměrné domácnosti. Tento proces je klíčový pro správné měření inflace a životních nákladů domácností a umožňuje udržet spotřební koš jako relevantní ukazatel vývoje cen a ekonomické stability. (Žák, 2007)

Kromě toho může docházet ke sledování specifických skupin a jejich inflace. Příkladem může být Česká republika, kde dochází ke sledování důchodcovské inflace, tedy

specifického spotřebního koše důchodců, který se odlišuje svým složením jako takovým a procentními podíly jednotlivých položek. (CZSO, 2023)

Obr. 5: Spotřebitelský koš v ČR

Zdroj: Komárek & Komárková (2022)

Implicitní cenový deflátor

Implicitní cenový deflátor (IPD, Implicit Price Deflator) je považován za jeden z nejkompexnějších ukazatelů sledujících vývoj změny cenové hladiny v ekonomice. Tento index je pravidelně zveřejňován statistickými úřady obvykle v průběhu kvartálu, společně s aktuálním vývojem hrubého domácího produktu (HDP). (Žák, 2007)

IPD je zlomek, v jehož čitateli se nachází hodnota hrubého domácího produktu daného roku, která je vyjádřena v běžných cenách tohoto období, tzn. nominální HDP. V jmenovateli tohoto zlomku je také HDP, avšak vyjádřené ve stálých cenách, což znamená v cenách období, jež bylo stanoveno jako výchozí, tedy:

$$IPD = \frac{\text{nominální HDP}}{\text{reálné HDP}} \times 100 \quad (3)$$

Výpočet implicitního cenového deflátoru (IPD) připomíná výpočet indexu spotřebních cen. Nicméně, na rozdíl od CPI, který zahrnuje pouze určité spotřební statky, IPD zohledňuje širší spektrum produktů, které tvoří ekonomiku. Tato produkce zahrnuje různé komodity, od potravin po průmyslová zařízení, jako jsou obráběcí stroje, traktory, letadla a další. Tím, že IPD zahrnuje veškeré produkty, které se nachází v ekonomice, nabízí podrobnější a komplexnější pohled na celkový cenový vývoj, oproti CPI. (Jurečka a kol., 2022)

2.5 Veřejné rozpočty

Veřejné rozpočty představují klíčovou součást rozpočtového systému každého státu. Jsou strukturovány podle státoprávního uspořádání dané země a zahrnují nadnárodní rozpočet, ústřední rozpočet státu, rozpočty územní samosprávy, rozpočty veřejných podniků a rozpočty veřejnoprávních neziskových organizací.

Veřejné rozpočty jsou hlavním finančním nástrojem pro zajištění a financování funkcí, potřeb a úkolů státu a dalších úrovní správy. Hrají rovněž důležitou roli v politických rozhodováních.

Mezi hlavní funkce veřejného rozpočtu patří alokační, redistribuční a stabilizační. Alokace zahrnuje přidělování finančních prostředků na různé oblasti a projekty. Redistribuce slouží k vyrovnávání příjmů a boji proti sociálním nerovnostem. Stabilizační funkce rozpočtu má za cíl vyrovnávat ekonomické nerovnováhy a zajišťovat stabilitu ekonomiky. (Peková, 2011)

Veřejný rozpočet je pojímán jako peněžní fond, který je vytvářen, rozdělován a používán na základě principů nenávratnosti, neekvivalence a nedobrovolnosti.

Princip nenávratnosti představuje situaci, kdy peněžní prostředky, které plátce daně odvede do veřejného rozpočtu, nejsou tomuto subjektu navráceny, s výjimkou stanovených zákonem.

Princip neekvivalence znamená, že plátce daně nemá zajištěno, že obdrží stejnou (ekvivalentní) hodnotu plněním z veřejného rozpočtu, kterou do něj odvedl.

Princip nedobrovolnosti se vztahuje k povinnosti plátce daně odvádět daně a další platby do veřejného rozpočtu. V širším smyslu tento princip znamená, že veškeré nakládání s peněžními prostředky ve veřejném rozpočtu je upraveno právními normami, jejichž plnění je vynutitelné a porušení může být trestáno. (Červenka, 2009)

Jeho účetní bilance musí vždy být vyrovnaná, což znamená, že příjmy musí být rovny výdajům. V případě nedostatku nenávratných příjmů k pokrytí výdajů se mohou příjmy rozpočtu doplnit z minulých rezerv nebo prostřednictvím návratných finančních prostředků, jako jsou úvěry. (Peková, 2011)

Rozpočtová soustava není jednoznačně definována ani ve finanční teorii, ani v praxi. Pavlásek a Hejduková (2011) vymezují dvě základní interpretace. První interpretace chápe rozpočtovou soustavu jako soustavu veřejných rozpočtů. To zahrnuje státní rozpočet, federální rozpočty, rozpočty municipalit, účelové fondy, rozpočty veřejnoprávních korporací a státních podniků a nadnárodní rozpočet. Každý z těchto veřejných rozpočtů hraje klíčovou roli v plánování a správě financí na různých úrovních vlády.

Druhá interpretace rozpočtové soustavy se zabývá orgány a institucemi působícími v oblasti veřejných financí, jako jsou parlamentní výbory, ministerstva financí nebo účetní dvory. Tento přístup zdůrazňuje institucionální aspekt rozpočtového procesu.

Tato perspektiva rozpočtové soustavy zdůrazňuje důležitost veřejných rozpočtů jako klíčových finančních nástrojů, které alokují prostředky do různých oblastí státní činnosti. (Hejduková a Pokorný, 2022)

2.6 Státní rozpočet

Státní rozpočet představuje klíčový prvek rozpočtové soustavy. Je to plán finančního hospodaření státu na konkrétní rozpočtový rok. Jedná se o centralizovaný peněžní fond, který vytváří bilanci mezi příjmy a výdaji státu. Je strategickým plánem zabezpečujícím plnění ekonomických, sociálních a politických funkcí státu. (Pospíšilová, 2018)

Na straně výdajů informuje o tom, kolik stát investuje do financování různých oblastí, jako je školství, zdravotní péče, sociální dávky či obrana. Příjmová část rozpočtu uvádí, jak vláda plánuje financovat tyto aktivity, a to buď z daní, poplatků, jiných příjmů nebo prostřednictvím půjček či emisí dluhopisů. (Ministerstva financí České republiky, 2014)

Stát rozpočet má klíčový význam, protože slouží jako strategický plán pro realizaci hospodářské politiky vlády a dosažení programových priorit a zároveň tak přispívá k formování celkové ekonomické a sociální politiky a reality státu.

Na základě toho je možno definovat základní funkce, které jsou prostřednictvím státního rozpočtu naplňovány:

- Alokační funkce spočívá v určení cílů, kam budou směřovat finanční prostředky v rámci veřejných či smíšených statků. Tato funkce má zásadní vliv na stanovení priorit a rozhodování o investicích v různých oblastech státní činnosti.
- Redistribuční funkce státního rozpočtu zajišťuje spravedlivé rozdělení finančních zdrojů. Tímto způsobem podporuje potřebné oblasti a sociální skupiny, a přispívá tak k vyváženému rozvoji a sociální soudržnosti.
- Stabilizační funkce reaguje na aktuální ekonomickou situaci a předpokládaný vývoj. Tato funkce slouží k udržení ekonomické stability a minimalizaci možných nerovnováh, čímž posiluje odolnost státu vůči proměnlivým ekonomickým podmínkám. (Pospíšilová, 2018)

2.7 Dopady inflace na státní rozpočet

Vývoj inflace má významný dopad na státní rozpočet, a to jak na straně příjmů, tak na straně výdajů. V této části jsou představeny dopady inflace na státní rozpočet v rámci vybraných položek, a to dle toho, jak jejich výsledek definoval ve své studii Mihaljek (2023).

Inflace a daňové příjmy

Inflace má velký vliv na peněžní stránku státu, především proto, že zvyšuje hodnotu, z které se počítají daně. Toto zvýšení se nejvíce projevuje u široce působících daních, jako je daň z přidané hodnoty či podobně založené daně, to znamená, že stát vybere více peněz. U daní z příjmů a sociálním pojištění je situace složitější, jsou totiž závislé na růstu příjmů občanů spolu s úpravami hodnot daňových výhod v reakci na inflaci.

Inflace může vést k tomu, že lidé platí vyšší daně, i když jejich reálné příjmy zůstávají stejné. Inflace má významný dopad na to, kolik peněz stát získá prostřednictvím daní.

Inflace a veřejné výdaje

Některé složky veřejných výdajů reagují na inflaci téměř okamžitě, jsou to nákupy zboží a služeb či veřejné investice.

Důchody, sociální dávky a další převody domácnostem se obvykle přizpůsobují inflaci v krátkodobém horizontu.

Náklady na úroky z nově emitovaných vládních dluhopisů automaticky stoupají v souladu s rostoucími úrokovými sazbami, což ovlivňuje emise těchto cenných papírů.

Fiskální saldo a veřejný dluh

Při začátku inflace dochází k potenciálnímu zlepšení celkového fiskálního salda, neboť daňové příjmy rostou rychleji než výdaje. Růst nominálního HDP způsobený inflací může přispět ke snížení poměru veřejného dluhu k HDP, i když hrubý nominální dluh vzroste, pokud je ovšem tato dynamika nižší.

Tato situace je často vnímána jako příležitost k dočasnému ulehčení fiskálního tlaku, avšak je důležité brát v úvahu, že efekty inflace na veřejné finance jsou často spíše krátkodobé. Trvalá a vysoká inflace může následně vést k rychlejšímu růstu veřejných výdajů, což může vyvažovat příznivý dopad na fiskální saldo.

Důsledky dlouhodobé vysoké inflace

Dlouhodobá vysoká inflace může mít výrazné důsledky na veřejné finance. I když jsou prvotní efekty inflace na fiskální saldo pozitivní, s rostoucí inflací dochází ke zrychlenému růstu veřejných výdajů, což zmenšuje tento pozitivní efekt. Krátkodobé výhody mohou být pohlceny nekontrolovaným růstem nákladů a ztrátou fiskální udržitelnosti.

Zvláštní nebezpečí spočívá v možném nesprávném vyhodnocení dostupných daňových příjmů. Tato situace může vyvolat politický tlak na zavedení nových veřejných výdajů nebo naopak na snížení daní. Jedná se o rozhodnutí, která mohou být obtížná odvrátit a mají potenciál ohrozit celkovou fiskální udržitelnost. (Mihaljek, 2023)

3 Praktická část

Praktická část bakalářské práce je zaměřena na sledování vývoje inflace, ekonomického rozvoje a dílčích položek státního rozpočtu. Inspirace vychází z článku Mihaljka (2023), který se zaměřuje na srovnání dopadů inflace v období minulé vysoké inflace, tedy v období 80. let minulého století, a současným obdobím, které je rovněž poznamenáno vysokou mírou inflace, což se promítá i do inflačních očekávání.

Dopady inflace na státní rozpočet byly již popsány v části 2.7, především se jedná o:

- zvýšení daňových příjmů,
- zlepšení fiskální pozice,
- následně rychle rostoucí výdaje, které kompenzují nárůst.

Krátkodobý efekt je částečně ovlivněn změnou v daňových systémech, které jsou více elastické vůči inflaci. Dlouhodobě pak dochází k negativním důsledkům, zejména pokud se zvyšující se daňové příjmy podpoří expanzivními výdajovými programy nebo snížením daní, což může vést k poškození veřejných financí.

Na základě toho je možné testovat předpoklady, kdy je očekáváno, že jednotlivé položky příjmů a výdajů jsou závislé na míře růstu inflace a reálného produktu.

Inflace významně ovlivňuje peněžní stránku státního rozpočtu, neboť zvyšuje hodnotu, z níž jsou vypočítávány daně, tedy základ daně, pokud je stanoven v peněžních jednotkách. Tento jev je nejvíce patrný u široce působících daní, jako je daň z přidané hodnoty, která způsobuje to, že stát by měl mít vyšší hodnotu vybrané daně v nominální výši. U daní z příjmů a sociálního pojištění situace komplikuje skutečnost, že jsou závislé na růstu příjmů občanů a na případných úpravách hodnot daňových zvýhodnění v reakci na inflaci, např. je zde možné hovořit o slevách pro poplatníka této daně.

Dopady inflace jsou rovněž patrné na straně veřejných výdajů. Některé složky veřejných výdajů, jako jsou nákupy zboží a služeb či veřejné investice, reagují na inflaci téměř okamžitě. Důchody, sociální dávky a další převody domácnostem obvykle reflektují inflaci v krátkodobém horizontu, pokud nedochází k rapidnímu nárůstu, pak se může projevit rychlejší reakce vlády a jejího rozhodnutí. Rozhodujícím faktorem je, jak jsou včleněny mechanismu proti snižování hodnoty do daného systému, tedy jakým způsobem probíhá valorizování sociálních dávek.

Dalším významným aspektem je vliv inflace na fiskální saldo a veřejný dluh. Při začátku inflace může dojít k dočasnému zlepšení celkového fiskálního salda, protože daňové příjmy rostou rychleji než výdaje. Růst nominálního HDP způsobený inflací může přispět ke snížení poměru veřejného dluhu k HDP. Avšak je důležité brát v úvahu, že efekty inflace na veřejné finance jsou spíše krátkodobé. Dlouhodobá vysoká inflace může mít negativní důsledky na veřejné finance, zvyšující náklady a ohrožující fiskální udržitelnost.

V rámci bakalářské práce je tato část zaměřena na Českou republiku, Irsko, Nizozemsko, Portugalsko a Švédsko. Důvodem je různorodost těchto států s ohledem na ekonomický vývoj (např. transformace české ekonomiky koncem minulého století, dopady Velké finanční krize na Irsko a Portugalsko), ale i rozdílné pojetí států v jejich přístupu k ochraně populace (Lauzadyte-Tutliene, Balezentis & Goculenko, 2018).

Na obr. 6 je zobrazena inflace pro vybrané země – Česká republika, Irsko, Nizozemsko, Portugalsko a Švédsko, a to v uvedeném období let 2009 až 2022.

Na počátku sledovaného období je patrné, že dochází v Irsku a Portugalsku k deflaci, zatímco v Česku a Nizozemsku je možno hovořit o velmi mírné inflaci. Švédská inflace činí na tomto počátku 1,9 %, což je nejvyšší hodnota v roce 2009. Po tomto úvodním období je do roku 2013 patrný nárůst inflační míry vyjma Švédska, kde dochází ke snižování těchto hodnot.

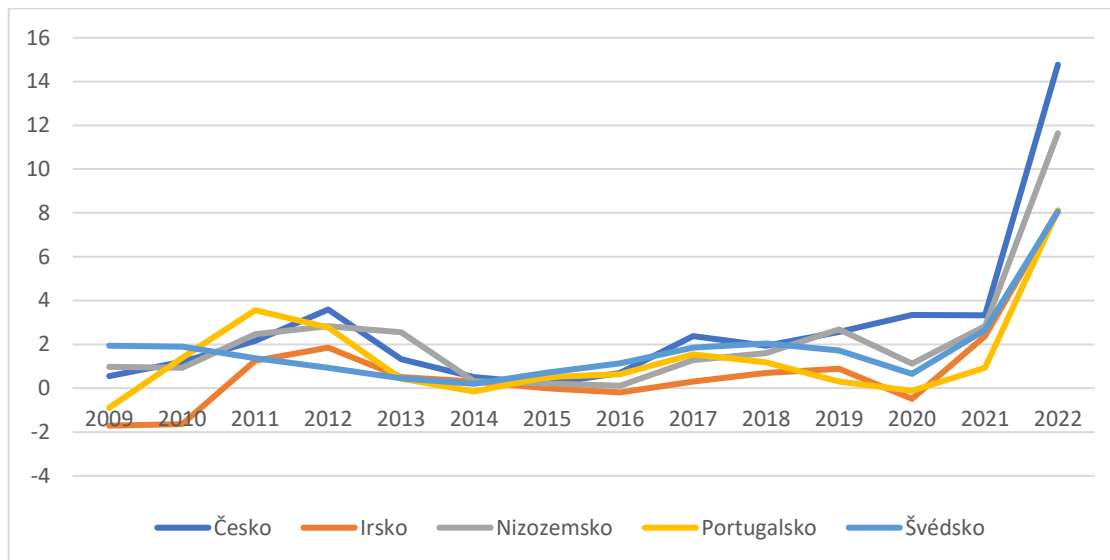
Další vývoj nicméně poukazuje na snižování rozdílů mezi státy, kdy se k sobě nejvíce přibližují v letech 2014 a 2015, kde se v průměru inflační míra pohybuje na úrovni 0,2 %, resp. 0,3 % pro rok 2015 a rozdíl mezi nejvyšší a nejnižší mírou inflace činí 0,7 p. b.

Po tomto klidném období, které končí rokem 2016, začíná docházet k pomalému nárůstu míry inflace v jednotlivých státech, které sice není až tak rapidní, vzhledem ke konci sledovaného období, avšak to poukazuje na prvé nepříznivé náznaky a možné odchýlení se od inflačních cílů. Nejvyšší nárůst je přitom v roce 2019 možné sledovat v Česku (2,6 %) a Nizozemsku (2,7 %). V roce 2020 dochází k omezení ekonomických aktivit v souvislosti s pandemií, což přináší omezení agregátní poptávky a míra inflace se ve všech sledovaných státech vyjma České republiky meziročně zpomaluje. V případě Irska a Portugalsko se dokonce jedná o deflaci. U Nizozemska a Švédska je možné hovořit o dezinflaci a pouze Česko zažilo nárůst z 2,6 na 3,3 %.

V roce 2021 došlo ke sblížení států, a tedy k meziroční inflaci, která vygradovala v roce 2022, kdy Irsko, Portugalsko a Švédsko dosáhly úrovně 8,1 %, Nizozemsko 11,6 % a Česko dokonce 14,8 %.

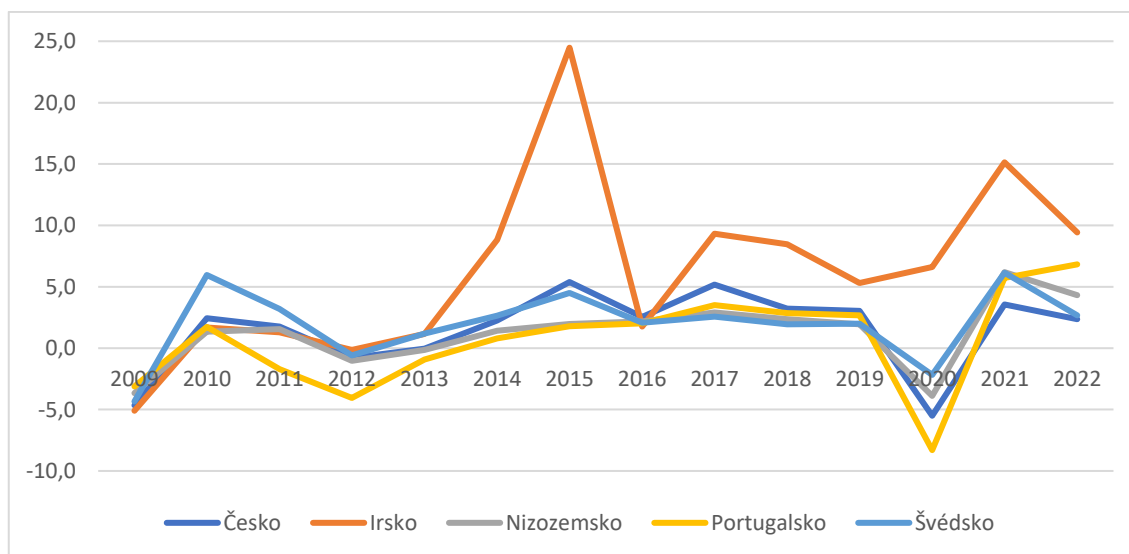
Obr. 6: Míra inflace pro vybrané země (v %)

Zdroj: vlastní zpracování, 2024

Uvedený vývoj tak reflektuje úvodní období, které bylo ovlivněno mírnější inflací, následné snížení inflační míry k nule, které skrze postupné zvyšování vedlo k rapidnímu nárůstu. Ekonomickou situaci jednotlivých států doplňuje obr. 7, který zachycuje reálné změny v ekonomickém vývoji v daném časovém období u zmiňované pětice států.

Obr. 7: Reálný ekonomický růst pro vybrané země (v %)

Zdroj: vlastní zpracování, 2024

Obr. 7 tak reflektuje ekonomické oživení daných států, které přichází po záporných hodnotách v roce 2009. V tomto počátku je patrný vyšší start Švédska, které ve zbývajících letech víceméně splývá s Českem, Nizozemskem a téměř i Portugalskem. Právě u posledně zmíněného Portugalska je vidět ekonomický propad i v letech 2011 a 2012, což lze přisuzovat tehdejší fiskální situaci této země, což ovlivnilo ekonomiku. V dalších letech tak má Portugalsko proti Česku či Nizozemsku nižší reálný ekonomický růst.

Největší výkyvy vykazuje jednoznačně Irsko, které v roce 2015 dosahuje téměř na 25% reálný ekonomický růst. Meziročně sice následně klesá na necelá 2 %, ale další ekonomický růst se rovněž ostatním státům, které jsou zde analyzovány, vymyká, a to i v roce 2020, kdy započala pandemie a různá opatření vedoucí k omezení ekonomiky.

Vyjma Irska se tak všechny státy v roce 2020 dostávají do ekonomického poklesu, který je nejvíce patrný u Portugalska. Následuje ekonomické oživení, kde naopak má nejpomalejší start Česká republika.

Zdrojem dat je Eurostat (2024), který vykazuje jednotně data, není tedy zapotřebí řešit případné rozdíly mezi daty získanými z národních úřadů. Tab. 1 zachycuje přehled využitých proměnných a jejich krátký popis. Všechna data jsou uvedena na úrovni státního rozpočtu. Klasifikace a popis výdajů je stanoven dle struktury COFOG (klasifikace funkcí veřejnoprávních subjektů) dle Eurostatu (2019), v případě příjmů je využito metodiky ESA 2010 (Eurostat, 2013).

Pro zpracování je využito nejdříve prvotní analýzy dat, k čemuž je využito sledování vztahů mezi proměnnými pro prvotní analýzu, k tomu je využito Pearsonova koeficientu lineární korelace. Následně je již využito regresní analýzy.

V rámci následujících částí tak dochází nejdříve ke stručnému uvedení daného nástroje, po kterém dochází k představení výsledků a jejich komentáři. V části 3.3 je představeno shrnutí této problematiky na základě získaných poznatků.

Tab. 1: Charakteristika proměnných

Proměnná	Popis	Další
Inflace	Index spotřebitelských cen (2015 =100)	Zdroj: Eurostat Časové období: 2008-2022
Hrubý domácí produkt	Reálný hrubý domácí produkt v mil. EUR	
Celkové výdaje	Celkové výdaje na úrovni státního rozpočtu v mil. EUR	
Veřejné služby	Výdaje na úrovni státního rozpočtu v mil. EUR např. na transfery k jiným úrovním rozpočtové soustavy, výzkum, a vývoj, zahraniční pomoc aj.	
Obranné výdaje	Výdaje na úrovni státního rozpočtu v mil. EUR na obranu, civilní obranu, zahraniční vojenskou pomoc apod.	
Náklady veřejného dluhu	Výdaje na úrovni státního rozpočtu v mil. EUR související s řízením státního dluhu	
Celkové příjmy z daní a sociálního pojištění	Daňové příjmy, které obsahují zároveň příjem z povinného pojistného v mil. EUR	
Kapitálové daně	Daňové příjmy, kde předmět daně je kapitálový majetek, v mil. EUR	
Daň z přidané hodnoty	Příjmy z univerzální spotřební daně v mil. EUR	
Ostatní daňové příjmy	Daňové příjmy z ostatních činností (např.: pronájem majetku nezařazeného v obchodním majetku fyzickou osobou) v mil. EUR	

Zdroj: vlastní zpracování, 2024

3.1 Pearsonův koeficient lineární korelace

Pearsonův koeficient lineární korelace je statistickým nástrojem používaným k měření vztahu mezi dvěma intervalovými proměnnými. Tento koeficient je odvozen z kovariance, což je míra, která vyjadřuje souvislost mezi dvěma proměnnými prostřednictvím jejich odchylek od průměru. Pearsonův koeficient je symetrický, což znamená, že je standardizován podle součinu směrodatných odchylek obou proměnných. Jeho hodnota se pohybuje v rozmezí od -1 do 1, přičemž hodnota blíže k 1 indikuje silnější pozitivní lineární vztah, zatímco hodnota blíže k -1 označuje silnější negativní lineární vztah mezi proměnnými.

Pearsonův koeficient zachycuje pouze lineární vztah mezi proměnnými. To znamená, že dokáže identifikovat a měřit pouze takové změny ve dvou proměnných, které jsou

proporcionální a přiměřené. Pokud koeficient nabývá hodnoty 0 neznamená to nutně, že mezi sledovanými proměnnými neexistuje žádná souvislost. Místo toho to pouze naznačuje, že vztah mezi nimi není vyjádřen lineární formou.

Je třeba mít na paměti, že výpočet Pearsonova koeficientu je citlivý na odlehlé hodnoty v datech. Ty mohou významně ovlivnit výslednou hodnotu koeficientu a jeho interpretaci, a proto je důležité při analýze dat zohlednit možnost existence odlehlých hodnot a případně je zahrnout do statistické analýzy s patřičným uvážením.

Tab. 2: Korelace mezi HDP a druhem výdaje dle země

Stát	Celkové výdaje	Veřejné služby	Obranné výdaje	Náklady veřejného dluhu
Všechny	0,9645	0,8744	0,9237	0,4671
Česká republika	0,8298	0,6624	0,7741	-0,0964
Irsko	0,6245	0,2688	0,8224	-0,4244
Nizozemsko	0,8599	-0,2954	0,8879	-0,9297
Portugalsko	0,6172	-0,6163	-0,0909	-0,7202
Švédsko	0,9197	0,7784	0,7005	-0,7949

Zdroj: vlastní zpracování, 2024

V tab. 2 je zachycen Pearsonův koeficient mezi parametrem HDP a čtyřmi druhy výdajů popsanými v tab. 1, jedná se o celkové výdaje, veřejné služby, obranné výdaje a náklady veřejného dluhu, přičemž dochází ke sledování za všechny státy a jednotlivé státy v daném časovém období 2008-2022, tedy 15 let. Nejsilnější vztah je pozorován u celkových výdajů a obranných výdajů.

V rámci celkových výdajů dochází k pozitivní korelaci s HDP, přičemž nejtěsnějšího vztahu těchto dvou parametrů v rámci států je dosahováno ve Švédsku (0,92). Opakem je Portugalsko s koeficientem 0,62. Je zde tedy patrný silný lineární vztah.

Veřejné služby rovněž prokazují sumárně silnou korelaci, avšak Portugalsko a Nizozemsko vykazují zápornou hodnotu, přičemž Portugalsko dokonce až -0,62, tedy při růst HDP dochází ke snižování tohoto druhu výdajů, což může být dáno dynamikou růstu, kdy nedochází k tak vysokému zvýšení ve srovnání s růstem produktu.

Většina zemí vykazuje pozitivní korelaci u obranných výdajů, s výjimkou Portugalska, které vykazuje vztah negativní. Tento rozdíl může být způsoben odlišnou politikou státu v oblasti alokace zdrojů.

Náklady veřejného druhu vykazují regresi značně slabší než ostatní výdaje. Všechny hodnoty států jsou zde v záporných číslech, což by mohlo značit, že s rostoucí ekonomikou dochází k poklesu dluhu, neboť dostatečně rostou příjmy a nedochází k takovému zvyšování výdajů, tudíž klesají i náklady veřejného dluhu, nebo zde rostou významně méně tyto náklady s ohledem na úrokové sazby.

Tab. 3: Korelace mezi inflací a druhem výdaje dle země

Stát	Celkové výdaje	Veřejné služby	Obranné výdaje	Náklady veřejného dluhu
Všechny	0,1811	0,0769	0,1648	-0,3054
Česká republika	0,9445	0,8754	0,8317	0,4262
Irsko	0,4611	0,2658	0,6828	-0,3286
Nizozemsko	0,8599	-0,2954	0,8879	-0,9297
Portugalsko	0,6704	0,0897	-0,6510	-0,1498
Švédsko	0,8837	0,7713	0,8648	-0,6522

Zdroj: vlastní zpracování, 2024

Tab. 3 zachycuje korelaci mezi inflací a různými druhy výdajů v jednotlivých zemích v průběhu časového období 2008-2022. Opět jsou zde uvažovány čtyři druhy výdajů. Většina zemí vykazuje pozitivní korelaci mezi celkovými výdaji a inflací, což naznačuje, že s rostoucí inflací rostou i celkové výdaje. Nejvyšší korelaci v tomto ohledu vykazuje Česká republika s koeficientem 0,95, což ukazuje na velmi silný pozitivní vztah mezi inflací a celkovými výdaji v této zemi.

Vztah mezi inflací a výdaji na veřejné služby je většinou též pozitivní, s výjimkou Nizozemska, které vykazuje negativní korelaci. To naznačuje, že ve většině zemí roste výdaj na veřejné služby spolu s inflací. Česká republika opět vykazuje vysokou korelaci (0,8754), což naznačuje silný pozitivní vztah mezi inflací a výdaji na veřejné služby.

U obranných výdajů je možno dojít ke stejným závěrům jako u výdajů na veřejné služby, nicméně negativní vztah je zde u Portugalska (-0,65).

Vztah mezi inflací a náklady veřejného dluhu je převážně negativní, vyjma České republiky, která vykazuje střední pozitivní korelaci. V rámci negativního vztahu vykazuje nejnižší hodnoty Portugalsko (-0,15), což vykazuje nízkou korelaci, Nizozemsko s hodnotou -0,93 pak vykazuje velmi silnou negativní korelaci.

Celkově lze říci, že většina zemí vykazuje pozitivní korelaci mezi inflací a jednotlivými druhy výdajů, přičemž Česká republika je v mnoha případech v popředí s vysokými hodnotami korelace.

Tab. 4: Korelace mezi HDP a druhem příjmu dle země

Stát	Celkové příjmy z daní a sociálního pojištění	Kapitálové daně	Daň z přidané hodnoty	Ostatní daňové příjmy
Všechny	0,9641	0,9184	0,9281	0,9220
Česká republika	0,9449	-0,7769	0,9338	0,6735
Irsko	0,9820	0,9593	0,9179	-0,4643
Nizozemsko	0,9824	0,7953	0,9690	0,8742
Portugalsko	0,80980	-0,3148	0,8146	0,6183
Švédsko	0,9583	-0,3952	0,9639	0,8196

Zdroj: vlastní zpracování, 2024

Tab. 4 představuje korelaci mezi HDP a různými druhy příjmů v jednotlivých zemích v průběhu časového období 2008-2022. Zde jsou sledovány čtyři druhy příjmů: celkové příjmy z daní a sociálního pojištění, kapitálové daně, daň z přidané hodnoty a ostatní daňové příjmy.

Je patrné, že vztah mezi HDP a jednotlivými druhy příjmů je silný, což naznačuje, že HDP má významný vliv na tyto příjmy. Celkové příjmy z daní a sociálního pojištění vykazují vysokou korelaci s HDP, což naznačuje, že s růstem HDP rostou i tyto příjmy.

Celková korelace mezi všemi státy vůči kapitálovým daním je vysoce pozitivní, ale i přesto vykazuje Česká republika, Portugalsko a Švédsko korelaci negativní. To naznačuje, že s růstem HDP může docházet k poklesu kapitálových daní v těchto státech.

Všechny země opět vykazují velmi vysokou korelaci mezi DPH a HDP, což značí, že s rostoucím HDP rostou i příjmy z daně z přidané hodnoty. Nejvyšší korelaci v této oblasti vykazuje Nizozemsko (0,97).

Většina zemí vykazuje také vysokou korelaci mezi ostatními daňovými příjmy a HDP, s výjimkou Irska, které vykazuje negativní korelaci.

Tab. 5: Korelace mezi inflací a druhem příjmu dle země

Stát	Celkové příjmy z daní a sociálního pojištění	Kapitálové daně	Daň z přidané hodnoty	Ostatní daňové příjmy
Všechny	0,2319	0,1177	0,2800	0,0456
Česká republika	0,9427	-0,6474	0,9662	0,5699
Irsko	0,9146	0,7979	0,9016	-0,2458
Nizozemsko	0,9824	0,7953	0,9690	0,8742
Portugalsko	0,9074	-0,1563	0,9217	0,6471
Švédsko	0,8912	-0,7917	0,9274	0,6947

Zdroj: vlastní zpracování, 2024

V tab. 5 je zachycena korelace mezi inflací a různými druhy příjmů v jednotlivých zemích. Všeobecně je patrné, že vztah mezi inflací a jednotlivými druhy příjmů je poměrně nízký, což naznačuje, že inflace nemá výrazný vliv na tyto příjmy, to je dáno odlišnostmi mezi jednotlivými státy. Celkové příjmy z daní a sociálního pojištění vykazují nejvyšší korelaci s inflací, avšak i ta je relativně nízká s hodnotou 0,23 pro všechny země. Tento vztah je však poněkud variabilní napříč jednotlivými zeměmi.

V případě České republiky vykazuje vysokou pozitivní korelaci mezi inflací a celkovými příjmy z daní a sociálního pojištění. Naopak kapitálové daně vykazují negativní korelaci s inflací. Podobně negativní korelace u kapitálových daní je rovněž u Portugalska a Švédska, zatímco v případě prvně jmenované země je tento trend mírně negativní, u Švédska lze hovořit o velmi silné negativní korelaci.

Irsko je jedinou zemí, která dosahuje u ostatních daňových příjmů negativní hodnoty korelace (-0,25), a to na úrovni nízké závislosti s ukazatelem inflace.

3.2 Vliv faktorů na výdaje a příjmy ve vybraných zemích

V této části bakalářské práce je zkoumán vliv různých faktorů na výdaje a příjmy, které byly zmíněny již výše. Pro tento účel jsou provedeny tři regresní modely pomocí OLS (Ordinary Least Squares) s panelovou datovou strukturou.

Model 1 zkoumá vztah mezi závislou proměnnou, kterou jsou výdaje a příjmy, a několika vybranými regresory. Regresory zahrnují zlogaritmovaný CPI (Consumer Price Index) a zlogaritmovaný HDP (Hrubý domácí produkt). Důvodem zlogaritmování je zlepšení statistické vlastnosti dat. Tento model umožňuje posoudit vliv inflace a hospodářského růstu na celkové výdaje a příjmy.

Model 2 rozšiřuje analýzu o vliv specifických zemí na výdaje a příjmy. Kromě zlogaritmovaného CPI zahrnuje také binární regresory pro jednotlivé země – Irsko, Nizozemsko, Portugalsko a Švédsko. Tento model umožňuje porovnat vliv těchto konkrétních zemí na celkové výdaje a příjmy.

V posledním modelu, modelu 3, je zkombinované zlogaritmované CPI, HDP a specifické země jako regresory. Tento model umožňuje zkoumat celkový vliv inflace, hospodářského růstu a jednotlivých zemí na výdaje a příjmy současně. To poskytuje komplexnější pohled na faktory ovlivňující výdaje a příjmy v daných zemích.

Z tab. 6 vyplývá, že p-hodnota jednotlivých proměnných je relativně nízká, což naznačuje jejich statistickou významnost na hladině spolehlivosti 5 %, s výjimkou Irska v modelu 3, které má p-hodnotu 0,80. Koefficient determinace je všude velmi vysoký, přičemž nejmenší je u modelu 1 (0,89 % variability).

Z modelu 1 vyplývá, že jak růst HDP, tak i inflace mají pozitivní efekt na celkové výdaje, přičemž větší dopad má růst HDP. Konkrétně zvýšení HDP o 1 % vede k nárůstu celkových výdajů o 0,99 %, zatímco růst inflace o 1 jednotku způsobí nárůst celkových výdajů o 0,58 %.

Z modelu 2 je patrné zvýšení veřejných výdajů v souvislosti s rostoucí inflací. Celkové zvýšení veřejných výdajů v České republice v souvislosti se zvýšením inflace o 1 jednotku by činilo 1,6 %. Pro ostatní státy by se k tomuto zvýšení přičetla ještě další částka odpovídající celkovému zvýšení pro daný stát. Pro Irsko by tedy zvýšení veřejných výdajů bylo 1,69 % (1,6 % + 0,09 %).

Tab. 6: OLS pro celkové výdaje

Proměnná	Model 1		Model 2		Model 3	
Konstanta	-3,4299** (0,0357)	1,6020	3,7249*** (0,0000)	0,6772	2,4038*** (0,0048)	0,8247
CPI	0,5765* (0,0967)	0,3425	1,6323*** (0,0000)	0,1463	1,4097*** (0,0000)	0,1644
GDP	0,9958*** (0,0000)	0,04165			0,1951** (0,0113)	0,0749
Irsko			0,0954*** (0,0033)	0,0314	0,0111 (0,8017)	0,0442
Nizozemsko			1,4425*** (0,0000)	0,0314	1,1624*** (0,0000)	0,1116
Portugalsko			0,1641*** (0,0000)	0,0314	0,1422*** (0,0000)	0,0313
Švédsko			1,0354*** (0,0000)	0,0313	0,8453*** (0,0000)	0,0789
Koeficient determinace	0,8919		0,9811		0,9828	
p-hodnota(F)	0,0000		0,0000		0,0000	

Zdroj: vlastní zpracování, 2024

Model 3 ukazuje, že koeficient míry inflace má vyšší hodnotu než HDP, což je způsobeno rozlišením na další státy. Pokud se HDP zvýší o 1 jednotku, celkové výdaje v České republice se zvýší o 0,20. U ostatních států bude dopad vyšší, protože mají kladné koeficienty. Například u Nizozemska se veřejné výdaje zvýší o 3,07.

Z tab. 7 je patrné, že p-hodnota je obecně velmi nízká, s výjimkou p-hodnoty koeficientu míry inflace v modelu 1 a p-hodnoty HDP u modelu 3, což naznačuje, že tyto hodnoty nejsou statisticky významné na hladině 5 %. Vysoká p-hodnota u CPI v modelu 1 je způsobena díky směrodatné odchylce (0,51), a tudíž koeficient by se s 95% spolehlivostí

pohyboval v intervalu od -0,65 do 0,36, tedy nelze říci, zda by došlo k pozitivnímu, nebo negativnímu efektu.

Tab. 7: OLS pro veřejné služby

Proměnná	Model 1		Model 2		Model 3	
Konstanta	-0,7014 (0,7679)	2,3676	5,1740*** (0,0000)	0,8134	4,6835*** (0,0000)	1,0343
CPI	-0,1463 (0,7735)	0,5062	0,8461*** (0,0000)	0,1756	0,7635*** (0,0004)	0,2062
GDP	0,8801*** (0,0000)	0,0616			0,0724 (0,4432)	0,0939
Irsko			0,1466*** (0,0002)	0,0377	0,1154** (0,0411)	0,0554
Nizozemsko			1,3454*** (0,0000)	0,0377	1,2415*** (0,0000)	0,1400
Portugalsko			0,5218*** (0,0000)	0,0377	0,5137*** (0,0000)	0,0393
Švédsko			1,2769*** (0,0000)	0,0376	1,2064*** (0,0000)	0,0989
Koeficient determinace	0,7417		0,8095		0,8227	
p-hodnota(F)	0,0000		0,0000		0,0000	

Zdroj: vlastní zpracování, 2024

Koeficient determinace je relativně vysoký ve všech modelech, přičemž nejnižší hodnotu má v modelu 1 (0,74). Nižší hodnota koeficientu determinace v modelu 1 (0,74) naznačuje, že tento konkrétní model může mít menší schopnost vysvětlit variabilitu než ostatní modely. Nicméně 0,74 stále představuje poměrně vysokou míru vysvětlené variability a naznačuje, že model 1 stále dobře vyhovuje datům, ačkoliv možná ne tak dobře jako ostatní modely.

V modelu 1 má růst HDP pozitivní vliv na veřejné služby, zatímco koeficient míry inflace má vliv negativní, resp. s ohledem na směrodatnou odchylku nelze specifikovat jaký je zde konkrétní vliv.

Model 2 uvádí, že pokud se koeficient míry inflace zvýší o 1 jednotku, veřejné služby se pro Českou republiku zvýší o 0,84. Nejvyšší zvýšení je u Nizozemska (2,20) a nejnižší u Irska (1,00).

Tab. 8: OLS pro obranné výdaje

Proměnná	Model 1		Model 2		Model 3	
Konstanta	-9,3616** (0,0346)	4,3457	1,1012 (0,3847)	1,2588	-1,2413 (0,4230)	1,5399
CPI	0,2100 (0,8218)	0,9292	1,3571*** (0,0000)	0,2719	0,9624*** (0,0025)	0,3070
GDP	1,2885*** (0,0000)	0,1130			0,3460** (0,0158)	0,1398
Irsko			-0,6773*** (0,0000)	0,05830	-0,8267*** (0,0000)	0,0825
Nizozemsko			1,7158*** (0,0000)	0,05828	1,2192*** (0,0000)	0,2084
Portugalsko			0,2127*** (0,0005)	0,05841	0,1739*** (0,0041)	0,0585
Švédsko			1,3192*** (0,0000)	0,05812	0,9822*** (0,0000)	0,1473
Koeficient determinace	0,6486		0,9712		0,9735	
p-hodnota(F)	0,0000		0,0000		0,0000	

Zdroj: vlastní zpracování, 2024

V modelu 3 je pozorován pozitivní růst jak HDP, tak koeficientu míry inflace, s velmi nízkým růstem HDP. Pokud se HDP zvýší o 1 jednotku, dojde k nárůstu veřejných služeb

o 0,07. Pokud dojde k nárůstu koeficientu míry inflace o 1 jednotku, veřejné služby vzrostou o 0,76. Nejvyšší nárůst je opět u Nizozemska a nejnižší v Irsku, stejně jako v modelu 2.

Z tab. 8 je zřejmé, že všechny p-hodnoty jsou nízké, s výjimkou p-hodnoty koeficientu míry inflace v modelu 1, který má hodnotu 0,82, což naznačuje, že není statisticky významný na hladině spolehlivosti 5 %.

Koeficienty determinace jsou u modelu 2 a 3 velmi vysoké, u modelu 1 má koeficient determinace hodnotu 0,65, což je ovšem stále vysoká hodnota vzhledem k zaměření se pouze na tyto parametry bez reflexe dalších parametrů. Zároveň je patrné, že reflexe dle zemí přináší pozitivní efekt na výši tohoto koeficientu.

V modelu 1 je zřejmé, že vliv HDP je vyšší, než vliv koeficientu míry inflace. Pokud se zvýší HDP o 1 jednotku, obranné výdaje se zvýší o 1,29, zatímco u koeficientu míry inflace je tato hodnota výrazně menší (0,21), což by naznačovala, že změna cenové hladiny není dostatečně pokryta.

Model 2 ukazuje, že pokud se koeficient míry inflace zvýší o 1 jednotku, obranné výdaje v České republice se zvýší o 1,16. V případě Irska je růst menší než v České republice, protože zde je záporná hodnota koeficientu. Nejvyšší hodnota v tomto modelu je u Nizozemska, a to 3,08.

Model 3 má vysoký vliv koeficientu míry inflace a HDP, ovšem značně určující je, o jakou zemi se jedná. Stejně jako v modelu 2, je růst v Irsku menší než u České republiky, protože je zde záporná hodnota koeficientu této směrnice.

Z tab. 9 je zřejmé, že p-hodnoty jsou všude relativně nízké, to znamená, že jsou statisticky významné na hladině spolehlivosti 5 %. Koeficienty determinace jsou u modelu 2 a 3 vysoké, naopak je to u modelu 1, kdy má koeficient determinace hodnotu 0,15. To je dle výsledků způsobeno vysokou hodnotou konstanty.

V modelu 1 je zjištěno, že koeficient míry inflace má negativní vliv a HDP má vliv pozitivní. To naznačuje, že pokud se koeficient míry inflace zvýší o 1 jednotku, náklady veřejného dluhu se sníží o 2,98.

V modelu 2 je také negativní vliv CPI. Pokud se koeficient míry inflace zvýší o 1 jednotku, náklady veřejného dluhu v České republice se sníží o -1,67 s vysokou statistickou významností (p-hodnota 0,0016). Koeficient Švédska je 0,26 s nižší, což

znamená, že by pokles činil pouze -1,41. To naznačuje, že vliv růstu inflace na náklady veřejného dluhu je v České republice silnější než v Švédsku.

Tab. 9: OLS pro náklady veřejného dluhu

Proměnná	Model 1		Model 2		Model 3	
Konstanta	18,0233*** (0,0005)	4,9226	15,2713*** (0,0000)	2,3573	19,2754*** (0,0000)	2,9052
CPI	-2,9828*** (0,0060)	1,0525	-1,6721*** (0,0016)	0,5091	-0,9974* (0,0896)	0,5792
GDP	0,3234** (0,0137)	0,1280			-0,5913** (0,0282)	0,2638
Irsko			0,9499*** (0,0000)	0,1092	1,2052*** (0,0000)	0,1557
Nizozemsko			1,4383*** (0,0000)	0,1091	2,2871*** (0,0000)	0,3932
Portugalsko			1,2828*** (0,0000)	0,1094	1,3492*** (0,0000)	0,1104
Švédsko			0,2576** (0,0207)	0,1088	0,8337*** (0,0038)	0,2779
Koeficient determinace	0,1510		0,8095		0,8227	
p-hodnota(F)	0,0028		0,0000		0,0000	

Zdroj: vlastní zpracování, 2024

V modelu 3 má HDP i CPI negativní vliv na náklady veřejného dluhu. Pokud se koeficient míry inflace zvýší o jedna, náklady veřejné dluhu se sníží o 0,99. Pokud se HDP zvýší o 1, náklady se sníží o 0,59. U všech ostatních států se náklady veřejného dluhu také sníží, kromě Nizozemska, který má koeficient 2,29, což je hodnota vyšší než u koeficientu míry inflace a HDP.

Z tab. 10 je vidět, že všechny p-hodnoty jsou velmi nízké. To znamená, že všechny hodnoty vyjma konstanty u modelu 2 jsou statisticky významné na hladině spolehlivosti 5 %. Koeficient determinace je také vysoký u všech modelů.

Tab. 10: OLS pro celkové příjmy z daní a sociálního pojištění

Proměnná	Model 1		Model 2		Model 3	
Konstanta	-5,8869*** (0,0000)	0,8025	0,7542 (0,2983)	0,7197	-2,7412*** (0,0000)	0,6079
CPI	1,1323*** (0,0000)	0,1716	2,1465*** (0,0000)	0,1554	1,5575*** (0,0000)	0,1212
GDP	0,9410*** (0,0000)	0,0209			0,5162*** (0,0000)	0,0552
Irsko			0,3381*** (0,0000)	0,0333	0,1152*** (0,0007)	0,0326
Nizozemsko			1,3294*** (0,0000)	0,0333	0,5884*** (0,0000)	0,0823
Portugalsko			0,1085*** (0,0018)	0,0334	0,0505** (0,0322)	0,0231
Švédsko			1,0276*** (0,0000)	0,0332	0,5248*** (0,0000)	0,0581
Koeficient determinace	0,9681		0,9749		0,9890	
p-hodnota(F)	0,0000		0,0000		0,0000	

Zdroj: vlastní zpracování, 2024

V modelu 1 má míra koeficientu inflace větší dopad na celkové příjmy z daní a sociálního pojištění. Pokud se CPI zvýší o 1 jednotku, celkové příjmy se zvýší o 1,13. Pokud se to samé stane u HDP, celkové příjmy se zvýší o 0,94. Tedy efekt CPI je větší než růstu reálného HDP.

V modelu 2 má CPI vysoký dopad u všech států, protože jeho koeficient je 2,15. Pokud se míra koeficientu inflace zvýší o 1 jednotku, celkové příjmy z daní a sociálního pojištění v České republice se zvýší o 2,15. Nejméně se zvýší v Portugalsku (mimo Českou republiku) a nejvíce v Nizozemsku.

Model 3 má hodnotu CPI 1,56 a hodnotu HDP 0,52. Pokud se CPI zvýší o 1 jednotku, celkové příjmy v České republice se zvýší o 1,56, pokud se zvýší HDP tak o 0,52. Nejvíce se zvýší opět příjmy v Nizozemsku, nejméně v Portugalsku (mimo Českou republiku).

Tab. 11: OLS pro kapitálové daně

Proměnná	Model 1		Model 2		Model 3	
Konstanta	-13,7551** (0,0237)	5,9500	-13,5295*** (0,0000)	2,4111	-16,4149*** (0,0000)	3,0263
CPI	1,6797 (0,1909)	1,2722	3,3142*** (0,0000)	0,5207	2,8280*** (0,0000)	0,6033
GDP	0,7313*** (0,0000)	0,1547			0,4261 (0,1255)	0,2748
Irsko			1,3201*** (0,0000)	0,1117	1,1361*** (0,0000)	0,1622
Nizozemsko			1,8347*** (0,0000)	0,1116	1,2230*** (0,0039)	0,4096
Portugalsko			2,1367*** (0,0000)	0,1119	2,0888*** (0,0000)	0,1150
Švédsko			2,0321*** (0,0000)	0,1113	1,6170*** (0,0000)	0,2894
Koeficient determinace	0,2660		0,8821		0,8861	
p-hodnota(F)	0,0000		0,0000		0,0000	

Zdroj: vlastní zpracování, 2024

Z tab. 11 je patrné, že všechny p-hodnoty jsou velmi nízké, což znamená, že všechny hodnoty jsou statisticky významné na hladině spolehlivosti 5 %. Dále je patrné, že koeficient determinace je vysoký u modelu 1 a 2, což naznačuje vysokou míru variability vysvětlované proměnné v těchto modelech. U modelu 1 je koeficient determinace nízký (0,27 variability).

Model 1 ukazuje, že koeficient míry inflace má větší dopad na kapitálové daně než HDP. Pokud se koeficient míry inflace zvýší o 1 jednotku, kapitálové daně se zvýší o 1,68, zatímco pokud se HDP zvýší o stejnou jednotku, kapitálové daně se zvýší o 0,73.

V modelu 2 je zjištěn vysoký dopad míry inflace na kapitálové daně všech států, kde koeficient dosahuje hodnoty 3,31. Nejvyšší dopad u států má Portugalsko (5,45), následováno Švédskem (5,34), zatímco nejnižší hodnota je u Irska (4,63).

Model 3 ukazuje, že koeficient míry inflace a HDP ovlivňují kapitálové daně, přičemž inflace má větší vliv. Nejnižší vliv obou parametrů je zaznamenán v Česku, zatímco nejvyšší hodnotu má Portugalsko.

V tab. 12 jsou všechny hodnoty statisticky významné na hladině spolehlivosti 5 %, jak potvrzují p-hodnoty, kromě Irska, který má p-hodnotu 0,49 v modelu 2. Koeficient determinace je vysoký ve všech modelech, s nejnižší hodnotou u modelu 1, kde dosahuje vysvětlení 86 % variability.

V modelu 1 je zjištěn koeficient míry inflace 1,45 a HDP 0,96. To znamená, že inflace má větší vliv na daň z přidané hodnoty než HDP. Nicméně i HDP má relativně vysokou hodnotu, neboť zvýšení reálného růstu vede k téměř stejnému zvýšení výběru této daně.

V modelu 2 je koeficient míry inflace 2,42. Irsko má negativní hodnotu koeficientu (0,02), to by znamenalo, že inflace bude mít menší vliv na daň z přidané hodnoty než v České republice. Nicméně zde není statistická významnost, tudíž nelze tento závěr jednoznačně potvrdit, lze říci, že vliv inflace bude v Česku i v Irsku podobný. Nejvyšší vliv inflace na daň z přidané hodnoty je zjištěn v Nizozemsku. Pokud se inflace zvýší o 1 jednotku, daň z přidané hodnoty se zvýší o 3,76 %.

V modelu 3 je zjištěn koeficient míry inflace 1,88 a HDP 0,47. Opět je zřejmé, že inflace má větší vliv na daň z přidané hodnoty než HDP. Irsko má opět negativní hodnotu, což naznačuje menší vliv inflace a HDP na daň z přidané hodnoty než v České republice,

zároveň je zde statistická významnost této komponenty. Nejvyšší vliv je opět zaznamenán v Nizozemsku, jako v předchozím modelu 2.

Tab. 12: OLS pro daň z přidané hodnoty

Proměnná	Model 1		Model 2		Model 3	
Konstanta	-8,8689*** (0,0000)	1,8717	-1,7097** (0,0169)	0,6984	-4,9021*** (0,0000)	0,6316
CPI	1,4490*** (0,0005)	0,4002	2,4215*** (0,0000)	0,1508	1,8836*** (0,0000)	0,1259
GDP	0,9642*** (0,0000)	0,0487			0,4715*** (0,0000)	0,0573
Irsko			-0,0227 (0,4886)	0,0323	-0,2262*** (0,0000)	0,0338
Nizozemsko			1,3377*** (0,0000)	0,0323	0,6609*** (0,0000)	0,0855
Portugalsko			0,2218*** (0,0000)	0,0324	0,1688*** (0,0000)	0,0240
Švédsko			1,1036*** (0,0000)	0,0322	0,6444*** (0,0000)	0,0604
Koeficient determinace	0,8568		0,9805		0,9902	
p-hodnota(F)	0,0000		0,0000		0,0000	

Zdroj: vlastní zpracování, 2024

V tab. 13 jsou p-hodnoty nízké, většinou nulové, pouze u koeficientu míry inflace v modelu 1 je p-hodnota 0,01 a u HDP v modelu 3, kde je p-hodnota 0,001. Tyto p-hodnoty jsou ale také velmi nízké, což potvrzuje jejich statistickou významnost na hladině spolehlivosti 5 %.

Koeficient determinace je opět vysoký ve všech modelech, nejnižší je v modelu 1, kde má 0,88 variability.

Tab. 13: OLS pro ostatní daňové příjmy

Proměnná	Model 1		Model 2		Model 3	
Konstanta	-7,4668** (0,0114)	2,8764	2,8774*** (0,0068)	1,0310	5,4337*** (0,0000)	1,2164
CPI	-1,5505** (0,0139)	0,6150	0,6806*** (0,0032)	0,2227	1,1113*** (0,0000)	0,2425
GDP	1,7251*** (0,0000)	0,0748			-0,3775*** (0,0011)	0,1104
Irsko			1,0001*** (0,0000)	0,0478	1,1631*** (0,0000)	0,0652
Nizozemsko			2,8799*** (0,0000)	0,0477	3,4218*** (0,0000)	0,1646
Portugalsko			0,3254*** (0,0000)	0,0478	0,3678*** (0,0000)	0,0462
Švédsko			1,5037*** (0,0000)	0,0476	1,8714*** (0,0000)	0,1163
Koeficient determinace	0,8808		0,9850		0,9872	
p-hodnota(F)	0,0000		0,0000		0,0000	

Zdroj: vlastní zpracování, 2024

V modelu 1 je zjištěna záporná hodnota koeficientu míry inflace, což naznačuje, že dopady na ostatní daňové příjmy budou klesající. Naopak, HDP má kladnou hodnotu, což znamená, že ostatní daňové příjmy budou stoupat.

Model 2 zobrazuje koeficient míry inflace 0,68. Nejvyšší vliv na ostatní daňové příjmy je zjištěn v Nizozemsku (3,56), zatímco nejnižší vliv je v Portugalsku (1,01).

V modelu 3 je zjištěn koeficient míry inflace 1,11 a HDP -0,38. To znamená, že pokud se HDP zvedne o 1 jednotku, ostatní daňové příjmy v České republice klesnou o -0,38. Stejně tak se sníží u Portugalska, který má koeficient 0,37, protože pokud se sečte

koeficient HDP a koeficient Portugalska, vyjde stále záporná hodnota. U všech ostatních států se hodnota zvýší, protože mají koeficient vyšší, než je koeficient HDP. Největší zvýšení je zaznamenáno v Nizozemsku, který má vysoký koeficient (3,42).

3.3 Shrnutí

U celkových výdajů lze konstatovat, že dochází k nárůstu této sumární položky vzhledem k vývoji inflace, což ovšem nereflektuje možnou různorodost reakcí dílčích veřejných výdajů na inflaci.

Toto ovšem nelze říci o výdajích na veřejné služby, ze kterých vyplývá nejednoznačná reakce na inflaci při porovnávání se změnou HDP. To je dáno vysokými odlišnostmi mezi státy, kdy Švédsko a Nizozemsko mají vyšší růstovou reakci oproti České republice či Irsku.

V případě obranných výdajů opět nelze jednoznačně potvrdit vliv změny inflace z podobných důvodů jako u výdajů na veřejné služby. Podobné výsledky jsou i v rámci porovnávání států, kdy reakce Švédska či Nizozemska na změnu inflace vyvolává nárůst obranných výdajů. Naproti tomu reakce Irska je negativní.

Další zkoumanou složkou byly náklady veřejného dluhu, které vykazují negativní hodnoty v případě zvýšení koeficientu míry inflace. Lze tedy s ohledem na předpoklad tvrdit, že zvýšená míra inflace relativně snižuje náklady veřejného dluhu. Nejvíce je to patrné u České republiky a Švédska. Naopak je to nejméně patrné u Nizozemska, potažmo i u Portugalska.

Dále byla věnována pozornost příjmům, u kterých byl očekáván pozitivní nárůst, a to jak vlivem inflace, tak vlivem růstu hrubého domácího produktu. Toto bylo potvrzeno u celkových příjmů z daní a sociálního pojištění. Tento vliv je patrný především u Švédska a Nizozemska, což odráží podobnost tohoto vlivu i u výdajů. Nejnižší pozitivní reakci je pak možné spatřit u České republiky a Irska, což je opět patrné i u celkových výdajů.

Podobnost předešlého je možné vidět i u kapitálových daní, kde jsou podobné závěry, avšak nejvyšší vliv inflace je možné spatřovat u Portugalska a Švédska, potažmo i u Nizozemska. Tuto změnu lze přikládat odlišnému daňovému prostředí.

U daně z přidané hodnoty je patrný vyšší vliv inflace než hrubého domácího produktu, to je možné přikládat průběžnosti této daně, která tak velmi dobře reaguje na měnící se

podmínky. Nejvyšší vliv lze spatřovat u Nizozemska, následně u Švédska. Na druhé straně je Irsko, u kterého je menší vliv na příjmy DPH, než u České republiky a Portugalska.

Závěrem jsou analyzovány ostatní daňové příjmy, kde je problematické hodnocení, neboť při porovnání vlivu je možné spatřovat negativní vliv inflace, naopak je tomu u vývoje hrubého domácího produktu, avšak při hlubší analýze, kdy jsou používány i jednotlivé státy, je možné spatřit opačnou tendenci. Nicméně je možné říci, že nejvyšší vliv je u Nizozemska, po kterém s odstupem následuje Švédsko. Nejnižší vliv je u České republiky a Portugalska, což opět může souviset s nastavením daňového systému.

Z analýzy dat vyplývá, že růst HDP a inflace mají vliv na rozpočtové rozhodování v jednotlivých státech. Při detailnějším pohledu na jednotlivé státy lze pozorovat rozmanitost v dopadech těchto faktorů na výdaje a příjmy. Vzhledem k tomu by bylo vhodné provést hlubší analýzu, která by brala v úvahu delší časové období, které by znázorňovalo vzestupy a poklesy míry inflace.

Závěr

Cílem práce bylo zhodnotit vztah mezi státním rozpočtem a inflací. Tento cíl byl naplněn ve dvou částech práce, kdy nejdříve došlo k představení teoretických východisek na základě, nichž byla vytvořena praktická část.

Teoretická část bakalářské práce se zaměřila na klíčové pojmy nezbytné k pochopení praktické části. Nejdříve byl uveden pojem inflace, který představuje zvyšování cenové hladiny. Opakem tohoto termínu je deflace, jakožto zvláštní prvky lze označit stagflaci a slumpflaci. Vývoj cenové hladiny má vliv na inflační očekávání obyvatelstva i firem. To se pak může projevit v setrvačné inflaci.

Toto chování má významný vliv na veřejné rozpočty, zvláště na ústřední rozpočet, kterým je státní rozpočet, jehož největší část příjmů je tvořena daňovými příjmy. Naproti tomu na straně výdajů mají významný vliv výdaje na sociální politiku. Prostřednictvím státního rozpočtu dochází k naplňování funkce alokační, redistribuční a stabilizační.

Na základě těchto teoretických východisek došlo k analýze vybraných příjmů a výdajů na úrovni státního rozpočtu v období 2008–2022 pro Českou republiku, Irsko, Portugalsko, Nizozemsko a Švédsko. Inspirací pro tuto část práce byl článek od Mihaljka (2023), který se zabýval srovnáním dopadů inflace v období minulé vysoké inflace v 80. letech a současným obdobím. Na základě analýzy dat bylo potvrzeno, že inflace významně ovlivňuje státní rozpočet, přičemž dočasně zvyšuje daňové příjmy a zlepšuje fiskální pozici, avšak následně vede k rychle rostoucím výdajům, které tuto zlepšenou situaci pro státní rozpočet kompenzují občanům.

Zjištění naznačilo, že růst HDP a inflace mají komplexní dopady na rozpočtové rozhodování v jednotlivých zemích, což může mít významný vliv na fiskální stabilitu. Výsledky ukázaly, že většina zemí vykazuje pozitivní vztah mezi růstem HDP a celkovými výdaji, ačkoliv dopad inflace na tyto výdaje je rozmanitý a závisí na konkrétních hospodářských podmínkách.

Dále bylo zjištěno, že inflace významně ovlivňuje i veřejné výdaje, přičemž některé složky veřejných výdajů reagují na inflaci téměř okamžitě. Rovněž je patrný vliv inflace na fiskální saldo a veřejný dluh, kdy začátek inflace může dočasně zlepšit celkové fiskální saldo a přispět ke snížení poměru veřejného dluhu k HDP. Avšak dlouhodobá vysoká

inflace může mít negativní důsledky na veřejné finance, zvyšující náklady a ohrožující fiskální udržitelnost.

Analýza provedená v bakalářské práci ukázala, že inflace má rozmanité dopady na veřejné finance, přičemž krátkodobě může vést k dočasnému zlepšení daňových příjmů a fiskální pozice státu. Avšak dlouhodobě dochází k rychlému růstu veřejných výdajů, což může situaci kompenzovat a vést k neudržitelné fiskální situaci. Rovněž byly identifikovány rozdílné reakce veřejných výdajů na inflaci, přičemž některé složky reagují téměř okamžitě, zatímco jiné mají zpožděnou odezvu.

V závěru bakalářské práce lze konstatovat, že problematika inflace a jejích dopadů na státní rozpočet je nejen zajímavá, ale i nesmírně důležitá pro pochopení fungování ekonomiky a rozhodování ve veřejné sféře. Skrze analýzu teoretických konceptů, mechanismů a měřicích metod inflace bylo lépe porozuměno dynamice cenové hladiny a jejího vlivu na ekonomické rozhodování. V praxi byly sledovány reálné dopady inflace na státní rozpočet vybraných zemí, čímž byl potvrzen významný vliv inflace na fiskální stabilitu.

Závěrem lze říci, že porozumění mechanismům inflace a jejích dopadů na státní rozpočet je klíčové pro správné ekonomické rozhodování a zachování fiskální stability. Je třeba vzít v úvahu komplexnost těchto vztahů a sledovat nejen krátkodobé, ale i dlouhodobé dopady inflační politiky na veřejné finance. Důkladná analýza a porovnání různých ekonomických situací a politik pomáhá lépe porozumět tomu, jak inflace ovlivňuje ekonomický vývoj a jaké strategie mohou být nejúčinnější pro zachování fiskální udržitelnosti v různých podmínkách.

Seznam použitých zdrojů

- Černohorský, J., & Teplý, P. (2011). *Základy financí*. Grada Publishing.
- Červenka M. (2009). *Soustava veřejných rozpočtů*. Leges.
- Česká národní banka (n. d.). *Co to je inflace?* Dostupné 2. 1. 2024 z <https://www.cnb.cz/cs/casto-kladene-dotazy/Co-to-je-inflace/>
- Česká národní banka (n. d.). *Komentář k úrokovým sazbám měnových finančních institucí*. Dostupné 15. 3. 2024 z https://www.cnb.cz/cs/statistika/menova_bankovni_stat/harm_stat_data/komentar-k-urokovym-sazbam-menovych-financnich-instituci/index.html
- Český statistický úřad (2023). *Senioři v ČR v datech*. Dostupné z <https://www.czso.cz/documents/10180/190537086/31003423.pdf/51b9a00e-39f9-4829-a535-20080aa9d71f?version=1.04>
- Český statistický úřad (2024). *Databáze národních účtů*. Dostupné 6. 2. 2024 z https://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocnkavyber.makroek_rozvaha
- Eurostat (2024). *Database*. Dostupné z <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database>
- Finance.cz (n.d.). *Co je to inflace?* Dostupné 2. 1. 2024 z <https://www.finance.cz/makrodata-eu/inflace/informace/>
- Hejduková, P., Pokorný, J. (2022). *Veřejná ekonomika z pohledu teorie a praxe*. Západočeská univerzita v Plzni.
- InvestPLUS.cz (2024). *Co je to bariérový obchod?* Dostupné 5. 1. 2024 z <https://investplus.cz/slovník/barterovy-obchod>
- Jahan, S., Mahmud, A., & Papageorgiou, Ch. (2014). What is Keynesian Economics? *IMF Finance & Development*. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2014/09/pdf/basics.pdf>
- Jurečka, V. Macháček, M., a kol. (2022). *Makroekonomie*. Grada Publishing.
- Komárek, L., & Komárková, Z. (2022). *Inflace – nakažlivý virus ekonomiky*. ČNB. https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/o_cnb/.galleries/financni-a-ekonomicka-gramotnost-cnb/inflace_nakazlivy_virus_ekonomiky_2022.pdf
- Krcmic.cz (2021). *Barter a bariérový obchod – co to je?* Dostupné 4. 1. 2024 z <https://www.krcmic.cz/co-je-to-barter-a-barterovy-obchod/>
- Lauzadyte-Tutliene, A., Balezantis, T., & Goculenko, E. (2018). Welfare State in Central and Eastern Europe. *Economics and Sociology*, 11(1), 100-123. <https://doi.org/10.14254/2071-789X.2018/11-1/7>
- Levy Yeyati, E. (2021). Financial dollarization and de-dollarization in the new millenium. *Documento de trabajo RedNIE*, 2021-38. Dostupné z <https://rednie.eco.unc.edu.ar/files/DT/2021-38.pdf>
- Mach, M. (2001). *Makroekonomie II pro magisterské (inženýrské) studium 1. a 2. část*. Melandrium.
- Mihaljek, D. (2023). Inflation nad public finances: na overview. *Public Sector Economics*, 47(4), 413-430. <https://doi.org/10.3326/pse.47.4.2>

Ministerstvo financí České republiky (2014). *Státní rozpočet 2014 v kostce*. Dostupné 4. 1. 2024 z https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Informacni-letak_2014_Statni-rozpocet-v-kostce_II.pdf

Ministerstvo financí České republiky (2023). *Státní rozpočet v kostce – 2023*. Dostupné 4. 1. 2024 z <https://www.mfcr.cz/cs/rozpocetova-politika/statni-rozpocet/rozpocet-v-kostce/statni-rozpocet-v-kostce-2023-50699>

Molnár, V. (2022). *Inflační očekávání*. ČNB. https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/cnblog/Inflacni-ocekavani

Peková, J. (2011). *Veřejné finance. Teorie a praxe v ČR*. Wolters Kluwer.

Pospíšilová, A. (2018). *Funkce státního rozpočtu*. Podnikas. <https://www.podnikas.cz/funkce-statniho-rozpocetu/#:~:text=Většina%20odborné%20literatury%20uvád%C3%AD%20tři%20základn%C3%AD%20funkce.%20Jedná, posuzovat%20ve%20vzájemné%20jednotě.%20Alokačn%C3%AD%20funkce%20státn%C3%ADho%20rozpočtu>

Samuelson, P., Nordhaus, W. (2009). *Economics* (19. vyd.). Dostupné z <https://archive.org/details/samuelson-and-nordhaus-economics-19th-edition/page/95/mode/1up#mode/1up>

Soukup, J. (2022). *Makroekonomie* (4. vyd.). Management Press.

Vencl, J. (2019). *Deflace: Co je to deflace? A jaké má příčiny a dopady?* Finex. <https://finex.cz/deflace/>

Žák, M. (2007). *Hospodářská politika*. Vysoká škola ekonomie a managementu.

Seznam tabulek

Tab. 1: Charakteristika proměnných.....	27
Tab. 2: Korelace mezi HDP a druhem výdaje dle země.....	28
Tab. 3: Korelace mezi inflací a druhem výdaje dle země.....	29
Tab. 4: Korelace mezi HDP a druhem příjmu dle země.....	30
Tab. 5: Korelace mezi inflací a druhem příjmu dle země.....	31
Tab. 6: OLS pro celkové výdaje	33
Tab. 7: OLS pro veřejné služby	34
Tab. 8: OLS pro obranné výdaje.....	35
Tab. 9: OLS pro náklady veřejného dluhu.....	37
Tab. 10: OLS pro celkové příjmy z daní a sociálního pojištění	38
Tab. 11: OLS pro kapitálové daně	39
Tab. 12: OLS pro daň z přidané hodnoty.....	41
Tab. 13: OLS pro ostatní daňové příjmy	42

Seznam obrázků

Obr. 1: Inflační očekávání dle subjektů	11
Obr. 2: Poptávková inflace	13
Obr. 3: Nabídková inflace.....	14
Obr. 4: Setrvačná inflace	15
Obr. 5: Spotřebitelský koš v ČR	18
Obr. 6: Míra inflace pro vybrané země (v %).....	25
Obr. 7: Reálný ekonomický růst pro vybrané země (v %)	25

Abstrakt

Šlehoferová, L. (2024). *Státní rozpočet a inflace: dopady*. [Bakalářská práce, Západočeská univerzita v Plzni].

Klíčová slova: inflace, veřejné rozpočty, státní rozpočet, míra inflace, HDP

Tato bakalářská práce se zaměřuje na důkladnou analýzu vztahu mezi státním rozpočtem a inflací a na jejich dopady na vybrané státní rozpočty. Teoretická část práce pečlivě definuje pojmy inflace, deflace, stagflace a slumpflace a zkoumá různé míry inflace. Dále se věnuje zkoumání toho, jak inflace ovlivňuje veřejné finance a fiskální stabilitu, s důrazem na dopady inflace na veřejný dluh. V praktické části této práce je provedena analýza pěti různých států, a to České republiky, Irska, Portugalska, Nizozemska a Švédska. Je zde provedena analýza pomocí Pearsonova koeficientu k objasnění vztahu mezi inflací a různými složkami státního rozpočtu. Následně byla použita metoda lineární regrese k hloubkové analýze vlivu inflace, hospodářského růstu a specifických zemí na výdaje a příjmy.

Abstract

Šlehoferová, L. (2024). *Government Budget and Inflation: Impact*. [Bachelor Thesis, University of West Bohemia].

Key words: Inflation, public budgets, state budget, inflation rate, GDP

This bachelor's thesis focuses on a comprehensive analysis of the relationship between the state budget and inflation, and their impacts on selected state budgets. The theoretical part of the thesis carefully defines the concepts of inflation, deflation, stagflation, and slumpflation, and examines various measures of inflation. It further explores how inflation affects public finances and fiscal stability, with an emphasis on the impact of inflation on public debt. In the practical part of this thesis, an analysis of five different countries – the Czech Republic, Ireland, Portugal, the Netherlands, and Sweden – is conducted. The analysis utilizes Pearson's coefficient to elucidate the relationship between inflation and various components of the state budget. Subsequently, linear regression is used for an in-depth analysis of the influence of inflation, economic growth, and specific countries on expenditures and revenues.